

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ТЮРКСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кваліфікаційна робота магістра з тюркської філології
на тему: «СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ТУРЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ «АЛЛАХ»»

Допущена до захисту

«__» _____ року

студента групи МПтур54-18

факультету Сходознавства

освітньо-професійної програми Галузевий

переклад: турецька мова, англійська мова

за спеціальністю 035 Філологія

спеціалізацією 035.068 Східні мови та

літератури (переклад включно),

перша – турецька

Конушевої Каміли Шухратівни

Завідувач кафедри

тюркської філології

_____ Тімкова Т.М.

(підпис)

(ПІБ)

Науковий керівник:

доц., канд. істор. наук

Ксьондзик Наталія Миколаївна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

КИЇВ – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЧНІЙ НАУЦІ.....	8
1.1 Визначення поняття «фразеологізм» у сучасному мовознавстві.....	8
1.2 Класифікації фразеологізмів у вітчизняному та турецькому мовознавстві.....	13
1.3 Основні етапи еволюційного розвитку вивчення турецьких фразеологізмів.....	20
1.4 Вживання фразеологізмів у турецькому розмовному стилі мовлення.....	27
Висновки до першого розділу.....	31
РОЗДІЛ 2. СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТУРЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ АЛЛАХ.....	34
2.1 Фразеологічне образне переосмислення як семантичне перетворення буквального значення виразу у фразеологічну абстракцію.....	34
2.2 Семантичні особливості турецьких фразеологізмів з компонентом Аллах.....	36
2.3 Визначення системних зв'язків у турецьких фразеологізмах з компонентом Аллах.....	45
Висновки до другого розділу.....	48
РОЗДІЛ 3. СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТУРЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ АЛЛАХ.....	52
3.1 Класифікація фразеологізмів за характером структурних зв'язків.....	52
3.2 Фразеологічні одиниці, співвідносні за своїми моделями із словосполученням.....	54
3.3 Фразеологізми, організовані за моделями речення (предикативні).....	57
Висновки до третього розділу.....	62
ВИСНОВКИ.....	65
ÖZET.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТОК А.....	83

ВСТУП

У наш час розширюються міжнародні, політичні, економічні та культурні зв'язки України з іншими країнами, тому все більше зростає необхідність у висококваліфікованих фахівцях зі знаннями іноземних мов. Важливу роль у цьому відіграє мова, яка є єдиним можливим інструментом, за допомогою якого налагоджується взаєморозуміння між представниками різних лінгвокультур. Вивчаючи іноземну мову відбувається зіткнення з культурою іншого народу. Важливим історико-лексичним пластом будь-якої мови є фразеологічні одиниці. Дослідження ФО наочно показує схожість і розбіжність у викладі життєвого досвіду народів світу, їх історії і культури. Традиційний інтерес лінгвістів до проблем фразеології сьогодні значно посилюється також у зв'язку з розширенням методологічних основ і напрямів дослідження мовних одиниць, що володіють високою культурною цінністю як на внутрішньомовному, так і на міжмовленевому рівнях.

До теми фразеологізмів зверталось багато вітчизняних вчених, а також зарубіжних, зокрема турецьких мовознавців, кожен з яких має власне бачення даної проблеми.

Існують різні класифікації фразеологічних одиниць – на семантичному (В. Виноградов) [10, с. 32-40], функціональному (О. Кунін) [24, с. 120-127], граматичному (морфологічному і синтаксичному – О. Аксой) [58, с.190-200], історичному (Б. Ларін) [25, с.87-96] рівнях. Широке визнання здобула семантична класифікація В. Виноградова, яка виділяє три типи фразеологізмів: фразеологічні зрощення (ідіоми), фразеологічні єдності і фразеологічні сполучення. М. Шанський [54,с. 123] виділив ще четвертий тип – фразеологічні вирази, до яких зарахував стійкі за складом і вживанням звороти, що складаються із слів з вільним значенням. А. Кунін зараховує прислів'я до комунікативних фразеологічних одиниць. Вітчизняні науковці Д. Ужченко і В. Ужченко висвітлили основні питання семантики й структури української фразеології, її формування, функціонування і динаміки [49.] І. Покровська у своїх наукових роботах удосконалила розв'язання низки

теоретичних проблем фразеології [33.] Велика заслуга у вивченні східної філології належить українському науковцю Г. Халимоненко, який досконально вивчав турецькі прислів'я [53.]

У турецькому мовознавстві відомі роботи таких науковців, як Д. Аксана, Л.С. Узун, О.А. Аксоєв [58], Ш.С. Елчина, С. Емира, С.К. Кснесбаєва, Ш.У. Рахматуллаєвата та ін. У виділені фразеології як окремої дисципліни в турецькому мовознавстві, велику роль відіграли наукові доробки Д. Аксана та Л.С. Узун. Цьому передувала багаторічна праця по підборі фактичного матеріалу в турецькій мові і його систематизування такими вченими, як О.А. Аксоєв, Ш. Елчином [59], С. Емиром та ін.

Правильне та доречне використання ФО надає мові неповторну своєрідність, незвичайну виразність, влучність, образність.

Фразеологізми є неповторними, своєрідними за своєю внутрішньою формою. Вони становлять собою складний феномен, що відображає лінгвістичні фактори, що визначаються специфікою лексико-семантичної і граматичної системи конкретних мов, так і фактори, які пов'язані з життям нації, – особливості національного характеру, культури, своєрідності етнічного побуту, традицій, звичаїв, специфіку історичного розвитку народу.

Актуальність даного дослідження полягає у широкому розвитку культурних зв'язків між Україною та Туреччиною, у рамках яких вивчення ФО набуває досить важливого значення. Крім того, актуальність дослідження турецьких фразеологізмів з компонентом АЛЛАХ пояснюється їхньою широкою вживаністю в турецькому мовленні. Зростання інтересу сучасних мовознавців до національної специфіки семантичних особливостей фразеологічних систем національних мов набувають все більшого поширення. Слід зазначити, що особлива увага приділяється взаємозв'язку фразеологізмів з мовними картинами світу та культурами народів. На сучасному етапі багато мовознавців зосереджуються на виокремленні певних

тематичних груп сталих виразів, щоб охарактеризувати їх семантику та структуру у лінгвокультурологічному аспекті.

Об'єктом дослідження є фразеологізми турецької мови.

Предметом дослідження є структурно-семантичні особливості турецьких фразеологічних одиниць із компонентом АЛЛАХ.

Метою дослідження є визначення структурно-семантичних особливостей турецьких фразеологізмів із компонентом АЛЛАХ.

Для досягнення мети дослідження нами було поставлено такі **завдання:**

- Ознайомитися з існуючими дослідженнями та визначеннями поняття «фразеологізм» у сучасному мовознавстві;
- Систематизувати та проаналізувати класифікації фразеологізмів вітчизняних та зарубіжних дослідників;
- Установити особливості фразеологізмів у турецькому мовознавстві;
- Класифікувати у семантичні групи і підгрупи досліджувані турецькі фразеологізми з компонентом Аллах;
- Виокремити системні зв'язки у фразеології на прикладі турецьких фразеологізмів з компонентом Аллах;
- Розглянути структурні особливості турецьких фразеологізмів із компонентом Аллах співвідносно за своїми моделями з словосполученням;
- Виокремити і класифікувати фразеологізми, організовані за моделями речення;

Методи дослідження. Об'єкт, предмет, мета та конкретні завдання дослідження зумовили вибір комплексу методів і прийомів.

- теоретичний аналіз філологічної, історичної, культурологічної літератури для визначення теоретико-методологічних основ дослідження та здійснення аналізу проблеми;
- вивчення, узагальнення наукового досвіду з досліджуваної проблеми;

- описовий метод уможливив систематизацію дібраного матеріалу;
- метод лінгвокультурологічного аналізу матеріалу для визначення залежності національної специфіки семантики турецьких ФО;
- вибірковий метод для формулювання висновків відповідно до структурно-семантичних особливостей, що досліджувались;
- статистичний метод для з'ясування кількості конкретних мовних одиниць у турецькій фразеології та їхній кількісний розподіл за структурно-семантичними особливостями;
- системний метод застосований для викладу загальної концепції дослідження, змісту його розділів;
- метод історизму для відстеження розвитку науки фразеології у мовознавстві.

Загалом усі зазначені методи в процесі роботи доповнювали один одного та комбінувались відповідно до завдань, які ставились на тому чи іншому етапі дослідження.

Матеріалом дослідження є 107 одиниць турецьких фразеологізмів з компонентом АЛЛАХ, що були вибрані з великого турецько-російського словника, російсько-турецьких словників фразеологізмів, турецько-російського словника прислів'їв, турецько-російський словник синонімів, антонімів та омонімів; з інтернет-ресурсів.

Наукова новизна одержаних результатів. Фразеологічні одиниці з компонентом Аллах не отримали належного висвітлення у сучасній лінгвістиці. У магістерській роботі проведено аналіз турецьких фразеологізмів з компонентом АЛЛАХ на основі сукупностей їхніх семантичних та структурних особливостей, а також здійснено класифікації турецьких фразеологізмів за семантичними та структурними групами. Саме дані класифікації та висновки роботи зумовлюють теоретичне значення дослідження.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що його матеріали й результати можуть бути використані: у лексикографії та фразеографії з метою укладання турецько-українських та українсько-турецьких двомовних словників, словників та збірок турецьких прислів'їв; у викладанні вузівських курсів турецької мови, у процесі укладання матеріалів зі спецкурсів з турецької мови, проведенні семінарів та круглих столів, присвячених зв'язку турецької мови та культури; у практиці перекладу художніх творів.

Структура й обсяг роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів і висновків до кожного з них, загальних висновків, реферату (анотації) турецькою мовою (özet), списку використаної літератури (61 позиція), додатків – Додаток: 107 одиниць турецьких фразеологізмів з компонентом Аллах (Список фразеологізмів турецької мови з українським перекладом). Повний обсяг магістерської роботи – 89 сторінок, основний зміст викладено на 69 сторінках.

Апробація роботи. Основні положення роботи пройшли апробацію на Міжнародній науково-практичній конференції "Ad orbem per linguas. До світу через мови" (20-22 березня 2019 року. – Київ: Вид.центр КНЛУ, 2019 – 89-91с.) на якій було презентовано тези на тему : «СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ “АЛЛАХ”»

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЧНІЙ НАУЦІ

1.1 Визначення поняття «фразеологізм» у сучасному мовознавстві

У наш час вивчення лінгвістами проблем фразеології набирає значного розвитку. Це пов'язано з розширенням напрямів дослідження фразеологічних одиниць. Наявність у мові фразеологічних зворотів являє собою унікальне явище у лінгвістиці. Одиницями вивчення у фразеології є фразеологізми, ідіоми, мовні штампи, крилаті вирази, приказки.

Фразеологія як самостійна лінгвістична дисципліна у мовознавстві виникла в 40-х роках ХХ століття. Були опрацьовані основні засади, що дало можливість виокремити її від лексикології, стилістики та синтаксису. Передумови теорії фразеології були закладені у роботі О. Потебні «Про деякі символи в слов'янській поезії» [38.] Він першим поставив питання про знаковий характер стійких зворотів, про закономірності їх утворень, висловив низку думок про їх значення та форму [38, с. 50-73.] Певний інтерес до фразеології виявили також І.Срезневський, який писав про утворення слів із зворотів, та Ф.Фортунатов, досліджував значення та словозміну компонентів стійких сполук слів. Вплив на розвиток фразеології мали ідеї французького лінгвіста Ш. Баллі. У названого дослідника фразеологія не була предметом спеціального дослідження, а становила окреме зацікавлення, наприклад, систематизацією і характеристикою. Інтенсивна розробка фразеологічного матеріалу пов'язана з уточненням поняття фразеології як категоріальної одиниці мови, його властивостей і ознак, його співвідношення з іншими одиницями мовної системи, такими, як слово, словосполучення, речення. Вивчення фразеології стимулювалося лексикографічною практикою з однієї сторони, з іншої – роботами В. Виноградова, в яких були поставлені питання про основні поняття фразеології. Саме академік В. Виноградов сформував базу для науки

фразеології, він вперше розробив класифікацію стійких словосполучень з точки зору їх семантичної неподільності. Його роботи стали основою для появи великої кількості праць з фразеології різних мов. У 50-х роках минулого століття головна увага приділялась питанням схожості і відмінності фразеологізмів із словом або поєднанням слів, тобто проблематика фразеології вичерпувалась з'ясуванням критеріїв фразеологізмів та уточненням основ класифікації фразеологізмів [10, с.35-70.] З кінця 50-х років намітилась тенденція системного підходу до проблем фразеології, розроблювались питання, пов'язані з описом фразеологізмів як структурних одиниць мови (А. Смирницький [42, с.32-50], О. Ахманова.) У наш час розвиток фразеології як одної із важливих розділів мовознавства характеризується розробкою власне фразеологічних методів дослідження та об'єктів фразеології, заснованих на ідеях системно-рівневого і когнітивного аналізу фактів мови, вивченням системної організації фразеологічного складу і його розвитком; особлива увага приділяється семантиці фразеологізмів, її номінативному аспекту, ознакою поєднання слів-компонентів, порівняльно-типологічному вивченню фразеологічного складу, а також розробці опису фразеологізмів у словниках.

Фразеологія є однією із семантично наповнених галузей знань. Вона стрімко розвивається, що дозволяє їй мотивувати дослідників у пошуку трактування основного поняття «фразеологізм».

Учені розрізняють два поняття терміна «фразеологія», у вузькому і широкому сенсі. Розглядаючи фразеологію у вузькому сенсі, до них відносять тільки ідіоми. Тобто словосполучення, значення яких не можна визначити окремими словами, які входять в даний склад. Вони мають стійке, метафоричне значення і для правильного вживання ідіом ці значення необхідно знати. А що стосується фразеології в широкому сенсі, то до неї відносять всі стійкі вирази, в тому числі прислів'я, приказки та крилаті вирази [1, с.12.]

Стійкі сполучення слів мають кілька назв: фразеологізм, фразеологічна одиниця, фразема, ідіома.

При розгляді питання визначення фразеологізму, потрібно вказати на те, що фразеологізм вживається як деяке ціле, яке не підлягає подальшому розчленуванню і, як правило, не допускає перестановки своїх частин усередині.

Фразеологізми є важливими мовними явищами у мові. Їх значення, зазвичай, не залежать від компонентів, що входять до них. Цілісність структури відрізняє фразеологізми від простих виразів і словосполучень. Основний обсяг фразеологізмів виступає у вигляді неподільних мовних одиниць, доповнення в які неможливі.

У розвиток фразеологічної теорії зробили значний внесок В.В.Виноградов [10], Б.О. Ларін [25], О. С. Ахманова, М. М. Шанський [54], В. Л. Архангельський, В. П. Жуков, О. І. Молотков, Л. І. Ройзензон, Телія В.М. [23] та інші науковці. Розвиток фразеологічних студій на Україні пов'язаний з іменами Л. А. Булаховського, П. Й. Горецького, І. К. Білодіда, В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко [48,49], І. Г. Чередниченка, П. П. Плюща та інших сучасних мовознавців.

М.М. Шанський [54, с.18] пояснює фразеологізм як відтворювану в готовому вигляді мовна одиниця, що складається з двох або більше ударних компонентів словесного характеру, фіксована (тобто постійна) за своїм значенням, складом та структурою.

У роботі Л.П. Крисіна «Сучасна мова (Лексична семантика, Лексикологія, Фразеологія, Лексикографія)» представлено визначення фразеологізму як « семантично невідільне поєднання слів, яке відтворюється у мові як щось єдине з точки зору смислового змісту і лексико-граматичного складу». Фразеологізми служать у мові для називання різних явищ дійсності, для характеристики тих чи інших предметів, дій, властивостей.

І. К. Білодід називає фразеологічною одиницею лексико-граматичну єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів, граматично

організованих за моделлю словосполучення чи організованих за моделлю словосполучення чи речення, яке, маючи цілісне значення, відтворюється в мові за традицією, автоматично [37, с. 38.] На думку М. Жовтобрюха, ФО слід називати стійкі словосполучення, що сприймаються як одне ціле, як єдиний вислів або мовний зворот, неподільний на окремі частини без втрати його значення. Предметом вивчення фразеології, на думку Л.Г. Скрипник, є– стійкі сполучення двох і більше слів, що створюють семантичну цілість і відтворюються у процесі мовлення як готові словесні формули. Поділяючи повністю думку Б.О. Ларіна [25, с.94] про те, що в основі кожної ФО лежить метафоризація, Г.Ф. Шило підкреслює. Що ФО або фразеологізм –це таке стійке словосполучення, яке виникає в результаті його метафоризації –семантичного оновлення його компонентів.

Досліджуючи фразеологізми М.Ф. Алефіренко зробив висновки, щодо виділення ФО у самостійний рівень мовної структури такі як існування у фразеологізмів спільних специфічних для одиниць даного класу ознак; відмінність від інших класів мовних явищ; специфічні внутрішньофразеологічні зв'язки і відношення, які на відміну від інших мовних одиниць визначають семантичні і граматичні властивості фразеологізмів; обмеження мовленнєвих змін фразеологізмів [2, с.93-113.]

Відомий український лінгвіст В.Д. Ужченко [49, с.15] тлумачить досліджуване поняття як семантично цілісні, відносно стійкі (з допуском варіантності), відтворювані й експресивні одиниці мови, організовані за моделлю словосполучення (сполучення слів) або речення.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття фразеологізм трактується як усталений зворот, стійке поєднання слів, що виступає в мові як єдиний, неподільний і цілісний за значенням вислів [56, с.1238.]

Енциклопедія української мови пояснює дане значення як нарізно оформлений, але семантично неподільний мовний знак, який своїм виникненням і функціонуванням зобов'язаний фраземотворчій взаємодії одиниць лексичного, морфологічного та синтаксичного рівнів. Напр.: лебедина пісня – останній вияв таланту [52, с.341.]

У наш час активізуються дисертаційні дослідження різних напрямлень літературної фразеології: місце фразеології в системі мови (Я. Баран) [4,5], фразеологізовані речення, фразеологія як вираження національного менталітету, фразеологічні інновації, системні відношення компонентів ФО, компоненти у складі фразеологічних одиниць, символи у фразеологічній системі мови, семантика і динаміка окремих тематичних груп (І Покровська [33,34], В. Підвойний [32].)

Фразеологізми є невід'ємною складовою мови, бо вони образно і точно передають думку, відображають різні сторони дійсності. Фразеологізми не лише називають конкретне явище дійсності, але й характеризують його, дають визначену оцінку.

У мовній системі фразеологізм займає проміжне положення між словом як основною одиницею лексики і вільним словосполученням як однієї з найважливіших одиниць синтаксису. Від слова фразеологізм відрізняється тим, що включає не менше двох слів як граматично оформлених лексичних одиниць. Від вільного словосполучення він відрізняється такими ознаками:

- а) смислова цілісність, або семантична спаяність, окремих лексичних елементів (все словосполучення виражає одне загальне значення, одну ідею);
- б) лексична непроникність (неможливість вставити між різними лексичними компонентами фразеологізму любих лексичних одиниць лексичних одиниць);
- в) відтворюваність у мовленні (в процесі спілкування фразеологізми не створюються мовцями з різних слів, а використовуються як готові елементи мовної системи).

Багато фразеологізмів характеризуються ще й такими ознаками, як наявність переносного значення, експресивно-емоційного забарвлення [22, с.117-118.]

На підставі названих вище істотних ознак (тобто таких, за якими фразеологізми послідовно відрізняються від інших мовних одиниць) поняття фразеологізму може бути визначено як поєднання двох і більше слів, що характеризуються смисловою цілісністю і лексичної непроникністю.

У вченні про фразеологізми є деякі спірні, дискусійні питання. Зокрема, в лінгвістиці немає однозначної відповіді на питання про ставлення до фразеології таких мовних одиниць, як прислів'я, приказки, крилаті слова, мовні штампи. Одні лінгвісти розглядають такі мовні одиниці як фразеологізми, інші не відносять їх до фразеології.

Мовознавці зазначають, що прислів'я та приказки відображують традиції, звичаї, реалії, пов'язані з легендами, історичними фактами, літературними джерелами, що й зумовлює їхню національно-культурну семантику. Охоплюючи сутність явищ, прислів'я виражають морально-етичний ідеал народу через художній образ.

Отже, нами було розглянуто визначення поняття «фразеологізм» у роботах науковців-лінгвістів та в різних словниках. Всі пояснення поняття викладені по-різному, але вони стверджують спільну особливість фразеологізму: сталі вирази є неподільними.

1.2 Класифікація фразеологічних одиниць у вітчизняному та турецькому мовознавстві

Більшість фразеологічних одиниць виходять з народної мови. Вони показують різні аспекти життя людей. Якщо людина вивчає іноземну мову, то вона також ознайомлюється із фольклором цієї мови. Фразеологічна одиниця – невід'ємна частина фольклору. Вони є повністю оригінальними і інтегральними мовними одиницями. Значення виразу не залежить від його

перекладу із словника. ФО, як правило, вважаються сталими мовними одиницями.

Оскільки фразеологія – це молода лінгвістична наука, яка потребує систематизації різних підходів до визначення ознак ФО, дотримуючись певних принципів (семантичного, генетичного, функціонального), дослідники запропонували декілька класифікаційних систем, що використовуються у теоретичній і методичній літературі. Аналіз класифікації фразеологізмів показує, що значна кількість розбіжностей між ними припадає саме на різне розуміння дослідниками сукупного цілого, обсягу фразеології. Звідси, принаймні на один тип одиниць більше або менше містить та чи інша класифікація фразеологізмів. Особливо це стосується прислів'їв та приказок, термінів, складених із двох і більше слів, а також цілого ряду зворотів.

Кожен з науковців класифікує ФО за певними критеріями. Залежно від того, який критерій покладено в основу кожної з них, сформувалися класифікації: семантична (Ш. Баллі, В. Виноградов, В. Жуков, Б. Ларін, М. Шанський), структурна (М. Тагієв), структурно-семантична (О. Кунін, І. Чернишова), граматична (В. Архангельський, О. Молотков), функціональна (С. Гаврин, О. Смирницький), генетична (Л.Булаховський), ідеографічна (Ю. Прадід, В. Ужченко), стилістична (О. Ахманова, Л. Булаховський, В. Виноградов, М. Шанський).

Вперше семантичну класифікацію фразеологізмів було розроблено швейцарським лінгвістом Шарлем де Баллі, який науково обґрунтував необхідність спеціального вивчення стійких словосполучень. Учений зазначає: «Якщо в якому-небудь словосполученні кожна графічна одиниця частково або повністю втрачає своє значення й тільки сполучення в цілому зберігає чіткий смисл, то ми можемо стверджувати, що маємо справу з фразеологічним виразом». З-поміж усіх словосполучень лінгвіст виділяє чотири типи:

1) вільні словосполучення;

- 2) звичні сполучення (з відносно вільним зв'язком компонентів);
 - 3) фразеологічні ряди (групи слів, у яких два розташованих поряд поняття зливаються майже в одне);
 - 4) фразеологічні єдності (сполучення, де слова втратили своє значення й виражають єдине нерозкладне поняття).
- Саме Ш. Баллі вперше виділив зовнішні та внутрішні ознаки фразеологізмів, тобто структурні та семантичні їхні властивості.

Широке визнання здобула семантична класифікація В. Виноградова : до уваги береться ступінь з'єднаності складових частин і співвіднесеність значення усього вислову з семантикою його окремих складників. Дана класифікація ідіом вважалася найбільш вдалою, оскільки його висловлювання працювали семантично. За цим критерієм В. Виноградов виділяє три типи фразеологізмів: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності і фразеологічні сполучення [10, с.35.] Фразеологічні зрощення називають ще ідіомами (від гр. *idioma* «самобутній зворот») під якими розуміють фразеологізми з повною втратою внутрішньої форми; сталі, застигли комплекси слів, зміст яких не можна зрозуміти із значень окремих компонентів. Пояснити, як склалося значення ідіом – складна проблема. Вислів «з'їв собаку» означає «досвідчений у якійсь справі». Вловити якийсь безпосередній зв'язок між значенням фразеологізму і словами не можна . Ідіоми неможливо дослівно перекласти на іншу мову – можна лише відшукати ідіомі відповідну з іншої мови , якщо така є, або перекласти її одним словом чи вільним словосполученням.

Фразеологічні зрощення виділяються семантичними ознаками такими , як ідіоматичність, немотивованість значення. Можуть містити архаїзми та історизми, а іноді незрозумілі слова.

Фразеологічні єдності — це стійкі, семантично неподільні словосполучення, загальне значення яких певною мірою пов'язане зі значенням слів, що входять до їхнього складу, утворюються з вільних словосполучень внаслідок певного переосмислення. Фразеологічні єдності

ширші за обсягом і різноманітніші за будовою, ніж фразеологічні зрощення, й характеризуються образністю та емоційно-експресивним забарвленням. Наприклад: «тримати язик за зубами» (мовчати) [49, с. 203], «набивати кишені» (наживатися) [49, с.158] , «заливатися слізьми» (безутішно плакати) [49, с. 84], «скалити зуби» (сміятися) [49, с. 189], «дивитися крізь пальці» (навмисне не помічати чогось) [48, с.53] та ін. До фразеологічних єдностей належать каламбурні вислови, прислів'я і приказки, влучні вирази з літературних джерел, або крилаті слова, яким властиві лаконізм і афористичність висловленої думки, наприклад: звичка — друга натура [57, с. 42]; житейське море [57, с.68]; прикусити язика [57, с. 470]; кров з молоком [57, с.146]; вивести на чисту воду [57, с.28]; наче води в рот набрати [57, с. 230]; тиха вода греблі рве [57, с. 503]; вік живи — вік учись [57, с.27]; вчитися ніколи не пізно [57, с. 28]; сім п'ятниць на тиждень [57, с.479]; тринди-ринди — коржі з маком [57, с.514] та ін.

Фразеологічні єдності можуть допускати синонімічну заміну основного компоненту, включати визначення до складу звороту, кожний компонент у реченні є окремим членом речення.

Фразеологічні сполучення— стійкі мовні звороти, яким властива певна самостійність складових частин. Це відносно семантично подільні ФО. У таких зворотах одне слово центральне, інші — залежні від нього і можуть сполучатися з іншими словами, наприклад: сміх бере, зло бере, нетерплячка бере, страх бере (але не можна радість бере, задоволення бере); порушити питання, порушити справу; чиста душа, чиста совість, чисте поле тощо. За будовою фразеологічні сполучення складаються з двох (справа честі, храм науки, плід натхнення, глухий кут) і більше компонентів (людина великої душі, людина світлого розуму) та ін. Фразеологічні сполучення бувають комунікативного (дівка не без щастя, бідний як церковна миша) й номінативного (чорне золото) типу [49, с.204.]

Багато з фразеологічних висловів з часом поповнюють основний фонд фразеології (особливо сполучення та єдності).

Прислів'я та приказки В. Виноградовим взагалі не виокремлюються в окрему групу фразеологізмів.

Класифікація, запропонована В. Виноградовим, тривалий час займала панівне становище в дослідженні фразеології і застосовувалася найчастіше без будь-яких змін до вивчення сталих виразів.

М.М. Шанський виділив ще четвертий тип – фразеологічні вирази, до яких відніс стійкі за складом і вживанням звороти, що складаються із слів з вільним значенням. Це:

а) прислів'я – влучний образний вислів, часто ритмічний за будовою, синтаксично завершений, має повчальний зміст (Хто багато обіцяє, той рідко слова дотримує. Вік живи - вік учись.);

б) приказки – образний вислів, нерідко римований, близький до прислів'я, але без повчального змісту (Як рукою зняло. І стіни вуха мають);

в) народні примовки –жартівливі, переважно римовані вислови, що вставляються в розмову відповідно до ситуації або у відповідний контекст (Здорові будьте! Яким вітром? Хліб та сіль! Ні пуху ні пера! Кіно й німці.)

г) крилаті вислови – поширені й загальновідомі влучні звороти, джерело яких може бути встановлене (Всякому городу нрав і права (Г. Сковорода), А все-таки вона крутиться (Галілео Галілей);

д) афоризми відомих політиків, письменників, діячів науки і культури – узагальнена закінчена думка і глибока думка певного автора, висловлена у відточеній, відшліфованій формі. Характерними рисами є влучність, виразність, несподіваність судження, здатність до самостійного існування. (Тільки той ненависті не знає, хто цілий вік нікого не любив (Леся Українка)

е) сентенція – афоризм, що має повчальний зміст(Учітесь, читайте, І чужому навчайтесь, Й свого не цурайтесь (Т. Шевченко));

є) максима – афоризм, у якому в короткій формі виражене певне моральне правило, принцип (Коли хочеш бути щасливим, будь ним. Дж. Вашингтон);

ж) парадокс – думка, що різко розходиться з усталеними поглядами і спочатку ніби суперечить собі (Не говори своєму другові того, що не повинен знати твій ворог (А. Шопенгауер);

з) літературна цитата – фрагмент іншого тексту, що в художньому творі використовується для надання експресії (Могутній голос говорить стиха: «Нічого, брате, я не зрікаюсь, караюсь, мучусь, але не каюсь» (А. Малишко) [54, с. 34.]

Семантична класифікація ФО опрацьована Б. О. Ларіним. У становленні переважної більшості ФО вихідними є вільні звороти мови, повні за лексичним складом і прямі за значенням. Досліджуючи семантичні зрушення фразеологізмів у процесі історичного розвитку, дослідник установив, що умовами, які визначають діалектику фразеологічних стереотипів із вільних словосполучень, є: втрата реалії; метафоризація; деформація компонентного складу; порушення первісної граматичної будови. Класифікація Б.О. Ларіна відбиває етапи розвитку і перебудови первісних вихідних словосполучень, вона включає: а) перемінні словосполучення; б) стійкі словосполучення, що відзначаються наявністю стереотипності, традиційності і метафоричного переосмислення, відходом від первісного значення; в) ідіоми, які відзначаються у порівнянні з стійкими метафоричними словосполученнями більш деформованим, скороченим, далеким від первісного лексичним і граматичним складом і помітним послабленням тієї семантичної подільності, яка зумовлює метафоричність, тобто смислову двоплановість [25, с.54.]

Український мовознавець Л. Булаховський здійснив класифікацію фразеологізмів за джерелами їхнього походження :

- 1) прислів'я і приказки;
- 2) професіоналізми;
- 3) усталені вислови з анекдотів, жартів тощо;
- 4) цитати з Біблії;

- 5) переклади іншомовних висловів;
- 6) крилаті вирази письменників;
- 7) влучні вирази видатних людей.

Л. Скрипник пропонує генетичну класифікацію, за якою виділяє фразеологізми двох груп:

1) фразеологізми, організовані за моделлю словосполучення (рідше – речення), які за семантикою і структурою співвідносяться з окремим словом (функціонують як один член речення): танцювати під чужу дудку, без задніх ніг;

2) фразеологічні одиниці – вирази, що мають організацію простих або складних речень: Далеко куцо́му до зайця. Не приший кобилі хвіст.

Н. Амосова – одна з перших дослідниць, яка звернула увагу на відсутність у побудові класифікації В. Виноградова єдиного принципу. Фразеологічні зрощення та єдності розрізняються за ступенем вмотивованості, тобто можливості чи неможливості вивести значення фразеологізму із значень їхніх компонентів, а фразеологічні сполучення – за ступенем обмеженої сполучуваності фіксованого компонента в певному значенні. Перші два типи характеризуються фіксованим складом компонентів, а третій – обмеженою їхньою сполучуваністю [31, с. 234.]

У відкриту полеміку з академіком В. Виноградовим вступив І. Анічков, у якого була своя оригінальна концепція. Сутність її полягала в тому, що лінгвіст розглядав фразеологію як лінгвістичну дисципліну про сполучуваність слів – на противагу синтаксису як науці про сполучуваність словоформ. І. Анічков ідіомами називав будь-які словосполучення – починаючи від вільних і закінчуючи прислів'ями та ідіомами .

Керуючись семантичним принципом, І. Анічков припускав виокремлення двох класів ФО :

- 1) прислів'я, приказки, кліше;
- 2) фразеологічні сполучення.

У системі української фразеології на особливу увагу заслуговують каламбурні сполуки. Фразеологічні каламбури надають виразові іронічного, навіть смішного забарвлення. Вони часто зустрічаються в усній та художній творчості: На городі бузина, а в Києві дядько; Що там і говорить, коли й нічого балакать; Сідайте, на чому стоїте, ще й ноги звішуйте [57, с. 278, 605, 486.]

Вивчення фразеології на матеріалі іноземних мов має певні відмінності в її класифікації. Так, більшість дослідників, класифікуючи сталі вирази турецької мови, використовують розподіл, запропонований Ш. Баллі або В. Виноградовим. Вони характеризують ФО за принципом поєднання компонентів та за ступенем мотивованості їх значення. Однак пізніші дослідження показали, що для турецької мови ці критерії є занадто суб'єктивними й ненадійними, щоб стати основою семантичної класифікації ФО, оскільки вона відрізняється від української мови більшою рухливістю та яскраво вираженими аналітичними тенденціями.

1.3 Основні етапи еволюційного розвитку вивчення турецьких фразеологізмів

У турецькому мовознавстві суперечки між мовознавцями стосовно об'єму фразеології не спостерігаються. Для позначення поняття фразеологія окремого терміна немає. Існує термін «deyim» (фразема) та «atasöz» (прислів'я). Проте і «deyim» (фразема), і «atasöz» (прислів'я) є сталими виразами, тобто вони не є чимось зовсім відмінним.

На початку османського періоду в словниках відводилось мало місця фразеологізмам. Старовинні прислів'я зустрічались ще у давньотюркських написах (близько 8 ст. н .е.). Махмуд Кашгарський, автор великої пам'ятки середньовічної філології «Диван тюркських мов» (1073-74), включив у свою працю 290 тюркських прислів'їв, багато з яких у тій чи іншій формі входять

у фонд сучасних турецьких паремій. Найважливішим джерелом з історії тюркських прислів'їв є знаменитий епос «Книга діда Коркута». В історіях, що складають даний твір, представлені численні паремії, що відносять до періоду 7-13 ст. Написаний у 1480 році невідомим автором та доповнений Велетом Ізбудаком твір «Слова предків» містить не тільки прислів'я, але й деякі фразеологізми. Ця робота має 689 виразів та може вважатись першим словником стійких виразів.

Пізніше Шинасі працював над турецькими фразеологізмами і прислів'ями, які були зібрані та надруковані у книзі під назвою «Османські прислів'я (Байки)». Збірник включає у себе 1500 прислів'їв, а також містить більше 300 фразеологічних зворотів. У другому виданні налічувалось уже більше 400 фразеологізмів. У даній роботі не було поділу між прислів'ями та фразеологізмами, через що вони не поділялись між собою.

Продовжує роботу над фразеологізмами Ебюзія Тейфик. Він вносить доповнення у роботу Шинасі та збільшує кількість стійких виразів до 4000. Ебюзія Тейфик, який у роботі описував свої погляди відносно відмінностей прислів'їв і фразеологізмів, намагався характеризувати дані види стійких виразів із власних міркувань.

Також слід згадати фундаментальну працю «Турецько-англійський словник», що був виданий у Стамбулі в 1890 році Джеймсом Редхаузом. Автор включив у свій словник велику кількість прислів'їв на османському турецькому. «Турецько-англійський словник Редхауза» 1968 р. і наступні видання містять значну частину матеріалів з першого випуску.

Робота Текезаде М.Саїта «Турецькі прислів'я», видана у 1895 році, також містить фразеологізми.

Збірник кримчанина Саді Г., у порівнянні з іншими подібними роботами, набагато змістовніший і включає у себе 2140 фразеологізмів.

Після створення Республіки Туреччини протягом довгого часу використовували слово «Таабір». Але в 1935 році Товариством із вивчення турецької мови у Стамбулі був виданий кишеньковий словник з османської

на турецьку мову, де замість поняття «таабір» було рекомендовано використовувати слово «дейім» (deyim). З тих часів дане слово закріпилось у наукових роботах.

«Збірник мовних зворотів у турецькій мові» Мустафи Ніхат Озона є першим самостійним твором відносно фразеологізмів. М.Н. Озон намагався розмежувати фразеологізми. Він довів, що фразеологізми можуть складатися з двох і більше слів та додав фразеологічні слова. Дана робота у ті часи вважалась великим досягненням у мовознавстві. Збірник містить приклади із усіх словників та літературних творів, у ньому 14000 фразеологізмів. М.Н. Озон додав у свій словник назви літературних творів, звідки він брав приклади ФО.

Хочемо звернути увагу на роботу Ф. Ф. Тюльбентчі під назвою «Турецькі прислів'я і фразеологізми». Після детального аналізу словників, була видана його перша книга (15080 фразеологізмів). Письменник наголошував, що утримується від їх класифікації.

Вплив концепції В. В. Виноградова простежується і в роботах турецьких лінгвістів з фразеології. У роботі турецького лінгвіста Лейли Субаши Узун, присвяченій вивченню семантики турецьких ФО, виділяються три типи фразеологізмів:

1. стійкі словосполучення, де всі компоненти переосмислені;
2. стійкі словосполучення, де один з компонентів переосмислений, а інший зберігає одне зі своїх значень;
3. стійкі словосполучення, де жоден компонент не переосмислений.

У якості видів переосмислення дослідник виділяє метафору (deyim aktarması), метонімію (ad aktarması), порівняння (benzetme) і алюзію (alüzyon).

Відома серія робіт турецького мовознавця Кемалю Ейюбоглу «Прислів'я та ідіоми у віршах і в розмовній мові» (Kemal Eyuboglu 1975). Серія складається з трьох томів, кожен з яких представляє собою цінне джерело інформації про турецькі прислів'я і ідіоми. Кемаль Ейюбоглу

зазначає, що у цьому виданні достатню кількість виразів, які не зовсім підпадають під категорію «deyim - ідіома» (наприклад, Allah a tikur або ікіг Allah a - Слава Богу!) [55, с. 10.] Однак він не бере на себе сміливість написати пояснення до таких фразеологізмів, так як це вимагає дуже ґрунтовних досліджень. У цьому виданні автор відводить місце вживання ідіом у літературі, зокрема у турецькій поезії. Але перш ніж говорити про фразеологію у турецькій поезії, дослідник вважає за необхідне зазначити, що визначення прислів'їв і ідіом у переважній більшості подібні. Однак часто виникає плутанина, що вимагає суворої термінологічної дефініції останніх. Кемаль Ейюбоглу призводить формулювання відомого мовознавця і вчителя Тахіра Нежата Генджана (Tahir Nejat Gencan).

Тахір Нежат Генджан ділить прислів'я та ідіоми на дві групи і пояснює їхнє визначення. Під ідіомами (deyimler) автор розуміє групи слів, якщо: прями́й сенс слів відрізняється від того, який мався на увазі при утворенні, буквально́ значення не пов'язане з певними правилами, роз'яснення сенсу вимагає ґрунтовних досліджень, неможливий переклад на інші мови зі збереженням основної структури (наприклад, Ağzi bozuk - із зіпсованим ротом; злий язик [7, с.5], Dört gözle beklemek - чекати чотирма очима, = чекати з нетерпінням [7, с.65]) . Під прислів'ями (atasözleri) автор розуміє такі групи слів, які відображають погляди і віру народу, а за своїм змістом схожі із висловлюваннями, але різниця полягає в тому, що автори висловлювань відомі, а автори прислів'їв - ні (Ейюбоглу 1975, VII). Необхідно відзначити, що важливе питання про обсяг фразеології досі є предметом спору багатьох вчених.

Розглянемо концепцію відомого фразеолога сучасної турецької мови Омера Асима Аксо́я, автора словника турецьких прислів'їв та ідіом. Перший том словника містить опис властивостей прислів'їв і ідіом, критичний огляд попередніх точок зору з даної тематики, а також самі прислів'я з поясненнями. У другому томі наводяться ідіоми і їхній опис. У третій том увійшов перелік слів, з яких складаються прислів'я та ідіоми, і бібліографія.

Омер Асим Аксой займався проблемами турецької фразеології протягом 35 років, узагальнюючи і розвиваючи досвід своїх попередників. Отже, О. Аксой вперше виділяє фразеологію в самостійну лінгвістичну дисципліну, по-друге, проводить межу між прислів'ями та ідіомами, по-третє, включає прислів'я та ідіоми в обсяг фразеології. О. Аксой стверджує: «Подібно веселці, де кожен колір знаходиться у тісній взаємодії з іншим, між прислів'ями, ідіомами і словосполученнями немає неперехідного кордону. Одне слово може мати властивість двозначності. І хоча жовтий, зелений і блакитний кольори знаходяться поруч, кожен з них представляє собою свій особливий колір. Те ж саме відбувається і з прислів'ями, і ідіомами, і простими словосполученнями, які мають свої відмінності і свої характерні особливості» [58, с.43]. У фразеології він бачить народну мудрість, яка зберігається століттями і стійко переносить зміни часу: «фразеологія – це засіб, за допомогою якого народ може висловити свою позицію» [58, с.5.]

ФО турецької мови О. Аксой ділить на прислів'я (atasözler), ідіоми (deyimler), мовні формули (kalıplar) і парні слова (ikilemeler).

Головна відмінність прислів'їв від ідіом, на думку Омера Аксоє – це те, що в ідіомах немає настанови, поради, судження. Наприклад, «attan inip binmek» - «проміняти чоботи на личаки» [7, с.7] , «etekleri zil çalmak» – «відчувати радість, бути на сьомому небі від радості» [7, с.67] – ідіоми , а в прислів'ях - наприклад, «araz uayuken epilir» – «дерево гнеться, поки молоде» [55 с.6], «ne ekersen onu biçersen» – «що посієш, те й пожнеш» [55, с.370] – є порада , тобто прислів'я.

Мовні формули (кліше) Омер Аксой визначає як слова чи словосполучення, які усвідомлюються як стійкі і часто вживані форми. Однією з важливих відмінних рис мовних штампів від інших фразеологічних одиниць, на думку О. Аксоє, є однозначність ситуації їхнього вживання. Наприклад, «güle güle büyüün» – «виховуйте в задоволення» [7, с.43], говориться не лише тим, хто виховує дитину, але й тим, хто тримає маленьку тварину.

Довгий час фразеологізми і прислів'я вивчались паралельно, їх порівнювали одне з одним; слова і стійкі вирази із тлумаченнями включались в одну книгу без розмежувань.

У фразеології важливе місце займає видатний професор Шюкрю Елчін. Він зробив спробу класифікувати фразеологічні одиниці турецької мови. У турецькій лінгвістиці більшість класифікацій фразеологізмів, в основі яких лежить якийсь структурно-граматичний критерій, не відображають ділення фразеологізмів по співвідношенню їх з частинами мови.

Професор Ш. Елчін класифікує фразеологізми, що мають місце у турецькій літературі, з точки зору їхньої граматичної форми і виділяє 11 груп ФО, такі як:

- 1) ФО інфінітивної групи, наприклад: «haber uçurtmak» (досл. Запустити в повітря звістку) – швидко або в таємниці відправляти звістку;
- 2) ФО, в яких дієслово представлене в якійсь тимчасовій формі, наприклад: kaş uyararken göz çikardı (досл. виколоти око, вищипуючи брову) – ведмежа послуга;
- 3) ФО з дієслівними формами і іменниками в непрямих відмінках, наприклад: anasından emdiği süt burnundan gelmek (досл. молоко, яке взяв у матері, прийшло до носа) – зазнавати труднощів;
- 4) ФО, в яких дієслово вживається в строго фіксованій формі, наприклад: «vur patlasın çal oynasın» (досл. Вдар – нехай спалахне, грай – нехай танцює – Жити, насолоджуючись і розважаючись);
- 5) ФО, що не мають елементів-дієслів у своєму складі, наприклад: «kel başa şimşir tarak» (досл. Лисій голові гребінець) – зовсім марна річ;
- 6) ФО, що представляють собою словосполучення з підрядним зв'язком, наприклад: «dansı başına» (досл. Танець голові) – Молодець !;
- 7) ФО, що містять іменники з афіксами приналежності, наприклад: «eli boş» (досл. Його руки пусті) – З пустими руками;
- 8) ФО - повтори, наприклад: «çoluk çocuk» – Діти , дівтора;

- 9) ФО, що містять повторення однокореневих слів, наприклад: «boşu boşuna» – Марно , даремно;
- 10) ФО, побудовані на рими, наприклад: « azıcık aşım, kaugısız başım» – (досл. Мало їжі, голова без бід) – Він задоволений малим;
- 11) ФО, що містять заперечення в дієслові, наприклад: «ağzını bıçak açmatak » (рота ножом не відкривати) – Не вимовити й словечка [59, с. 45-50.]

Необхідно згадати книгу Е. Сарачбаші і І. Міннетоглу «Словник турецьких прислів'їв з прикладами і поясненнями» [43], цікаву, перш за все, тим, що крім тлумачення значень наведених у збірнику 858 прислів'їв укладачі наводять приклади їхнього вживання у різних творах багатьох авторів (1154 прикладів).

Серед численних робіт турецьких вчених відзначимо найбільш цікаві – стаття І. Башгеца про зміну форми одного конкретного турецького прислів'я протягом семи століть, стаття Х. Таш про вживання діалектних слів в прислів'ях, робота А. Янар про тваринний світ, відображений у турецьких прислів'ях, стаття Й. Торуна про турецькі прислів'я, ряд досліджень присвячено також вивчення прислів'їв турків, які проживають за межами Туреччини.

Таким чином, розглянувши класифікації фразеологізмів різних наукових дослідників, для розмежування фразеологічних одиниць у своїй роботі ми використовуємо класифікацію В. В. Виноградова, ґрунтуючись на специфіці фразеологічних одиниць турецької мови з точки зору їхнього смислового змісту, що найбільш повно відображає особливості турецької фразеологічної системи. Крім того, класифікація В. В. Виноградова, доповнена Н. М. Шанським відіграла важливу роль у розробці теоретичних питань фразеології. Вона розкрила механізм утворення фразеологічного значення, відношення семантики цілого виразу до значень слів-компонентів, що його складають. Ця класифікація глибоко увійшла у фразеологічну науку,

дістала широке визнання і стала придатною не тільки для української мови, а й для інших мов, зокрема турецької.

1.4 Вживання фразеологізмів у турецькому розмовному стилі мовлення

Турецький розмовний стиль мовлення, як і в інших мовах – це найдавніший стиль, тому що він започаткувався з виникненням мови і в ньому вона розвивалася на початкових своїх етапах. Перші норми літературних мов, що виникали на діалектній основі, формувалися саме в розмовному стилі.

Для турецької мови розмовний стиль є особливо важливим, бо в різні часи тільки розмовна мова зберігала й передавала з уст в уста моральні засади й етнічні риси народу. Він служить для неформального спілкування, коли автор ділиться з оточуючими своєю інформацією щодо побутових питань у неофіційній обстановці. Цим стилем широко користуються в побутовому житті, тому друга назва його – побутовий стиль.

Взагалі, розмовний стиль має дві суттєві риси, якими зумовлюється більшість його ознак. Перша з них — він з'явився в усній формі і намагається її зберегти, хоча нині поширюється і в писемній формі. Друга — розмовний стиль має дуже широку сферу. Він настільки об'ємний, що, здається, не має стримувальних норм, насправді ж вони просто дуже широкі.

Оскільки розмовним стилем користуються всі громадяни суспільства в їхніх щоденних життєвих потребах, то він має надзвичайно розгалужену, багату лексику. З-поміж інших стилів його виділяє те, що в ньому широко представлена лексика оцінного, емоційного, вольового значення і особливо — лексика зниженого значення (просторічного, фамільярного, вульгарного). Жодний інший стиль не використовує подібні значення. Це мовлення невимушене, максимально вільне, літературне. Усно-розмовне побутове

спілкування формується з нерозгорнутих, навіть однослівних, реплік і набуває виразного емоційного забарвлення. Невимушений стиль спілкування обумовлює велику свободу у виборі емоційних слів та виразів [35, с.63.]

Розмовний стиль мовлення виділяється серед інших стилів спонтанністю (непідготовленістю) мови, що вимагає високої майстерності володіння мистецтвом спілкування; скороченістю висловлювань, що призводять до пропуску в мові того чи іншого члена речення, компонента висловлювання, легко відновлюваного з контексту [3, с. 32.] Напр.: Allah bana, ben de sana. – Аллах мені, я – тобі (пропуск дієслова-присудка дає) [30, с.4.]

Основні функції розмовного стилю: передача інформації; спілкування; вплив. Мета, яку переслідує повсякденний стиль у взаємодії між людьми – це спілкування, взаємообмін враженнями і почуттями.

Основні жанри розмовного стилю: діалог, полілог, монолог, телефонна розмова (сучасний жанр), суперечка, розповіді на побутовому рівні, невимушені бесіди [40, с. 73.]

Розмовний стиль складається із певних компонентів, які визначають вибір різновиду розмовної мови. Це:

1. неофіційні відносини між людьми, що спілкуються (дружні чи родинні), або нейтральні;
2. відсутність установки на повідомлення, що мають офіційний характер (лекції, виступи, наукові повідомлення);
3. відсутність елементів, що порушують неофіційність спілкування (сторонніх осіб, записуючих пристроїв).

Також існують додаткові компоненти, що впливають певним чином на вибір та побудову розмовної мови:

1. жанр мови;
2. кількість людей у спілкуванні (від кількості людей залежить жанр мови: монолог, діалог, полілог. Всі вони мають свою специфіку);

3. умови здійснення мовлення (поділяються на контактні або особиста розмова та розмова на відстані. При контактній розмові можуть використовуватися жести, міміка; на відстані – тільки слуховий зв'язок);
4. наявність життєвого досвіду співрозмовників та загальних попередніх відомостей (знайомство співрозмовників може бути тривалим або короткочасним досвідом, важливим для даної розмови. Це дозволяє багато чого не називати і не пояснювати);
5. опора на позамовну ситуацію – яскрава риса розмовної мови (в умовах невимушеного спілкування розмова нерідко будується так, що обстановка спілкування і мова утворюють єдність. Використовуються неповні речення, підвищується роль займенників) [50, с.37.]

Розмовний відтінок мають і деякі фразеологізми. Стилiстично вони виразні і містять різноманітні експресивно-оцінні відтінки. Фразеологізми характеризуються структурною різноманітністю. Використання фразеологізмів у розмовному стилі мовлення пов'язано з певним способом мислення у повсякденному спілкуванні. Спостерігаючи за якимось явищем, людина робить узагальнення. Напр.:

Bedava sirke baldan tatlıdır. – Подарований оцет солодший, ніж куплений мед [7, с.17.] Allah'a dua et ama, kiууа dođru kürek çekmeуi de ihmal etme. – На Бога надійся, а сам не зивай (дослівний переклад : «Молись Аллаху, але не забувай гребти до берега») [7, с.5.]

Характерна особливість розмовних фразеологізмів полягає також у вираженні різних оцінок – ласки, жарту, іронії, зневаги і т. д. Оціночна функція – одна з істотних стилістично забарвлених функцій. На цю особливість вказували академік В. В. Виноградов, В. Л. Архангельський та інші. Наприклад : İnsan eşek olunca semer vuran çok olur. – Якщо людина віслюк, то на ньому всі їздять (зневага) [55, с.67.] Allah bir dediğinden gaуı sözüne inanılmaz – Крім слів «Аллах єдиний» іншим його словам вірити не можна (про брехуна) [55, с. 4.]

Розмовне фразеологічне мовлення володіє образністю, але ця образність – предметна, речова, конкретна. Образність розмовних фразеологізмів заснована на уявленні про тварин, птахів, комах, рослин, органів людського тіла, побутові предмети, явища навколишньої дійсності і т. д.. Наприклад: *Araba ile tavşan avlanmaz.* – За зайцем на возі не полюють (тварини) [7, с. 5]; *Karga kendini kuş bilir.* – І ворона вважає себе птахом (птахи) [7, с.78]; *Dilin kemiği yok.* – У язика кісток немає (органи людського тіла) [7, с. 59]; *Kuru kaşık ağız yırtar.* – Суха ложка рот дере (побутові предмети) [7, с.79]; *Armutun sarı, üzümün çöprü var.* – У груші є черешок, у винограду – кісточка(рослини) [7, с.6]; *Abanın değeri yağmurda bilinir.* – Цінність плаща пізнається в дощ (явища природи) [7, с.4.]

Розмовний стиль мовлення застосовує питальні, спонукальні речення. Напр.: *Çirkinliğin Allah'tan yüz yıkamaman neden?* – Ти негарний від Аллаха, та ще й же не вмиваєшся? [55, с.387]

Цікавою та важливою обставиною вживання фразеологізмів є той факт, що передбачена відсутність пояснення виразу у вживанні, впровадження у комунікативну ситуацію без шкоди для сприйняття значення. Необхідно відзначити, що більшість фразеологізмів відомі носіям мови. Якщо співрозмовник не розуміє зміст виразу, то він просить уточнити і надати роз'яснення семантики такого виразу, щоб зрозуміти особливу одиницю мови, а не просте поєднання слів, що дає можливість її правильно розуміти.

Від розмовно-побутової фразеології слід відрізнити звороти, які стоять за межами літературної мови. Сюди відносяться словосполучення грубого характеру і лайливі звороти: *корчити ледаря; нам'яти боки; розпустити слюні; дати по шиї* [48, с.53.]

Використання цієї групи зворотів навіть у розмовній мові повинно бути досить обмеженим. Фразеологізми даного типу можуть вживатися в мові художньої літератури лише з певною стилістичною метою: або для

передачі усного мовлення персонажів, або для показу негативних сторін життя, або з метою надання мови іронічного відтінку.

Розглянувши, що таке розмовний стиль мовлення, стає зрозумілим, що це просте довільне спілкування між людьми, яке має свої характерні риси. Функції розмовного стилю полягають у тому, щоб представники суспільства могли взаємодіяти один з одним у неофіційній обстановці.

Отже, фразеологічне багатство є характерною особливістю розмовного стилю мови. Це характерно як для української, так і для турецької мов, і визначається сферою функціонування розмовного стилю.

Висновок до першого розділу

Розглянувши теоретичні основи вивчення фразеології у сучасній лінгвістичній науці, можемо зробити висновки, що фразеологія як галузь мовознавчої науки протягом останніх десятиліть все більше привертає увагу словесників, дослідників-мовознавців, лінгвістів, бо вона є одним з найважливіших джерел дослідження й відтворення минулого життя народу; є віддзеркаленням словесних естетичних принципів і цінностей. Існування у мовах різноманітної кількості фразеологічних одиниць з погляду на структуру, семантику функцій, говорить про важливе місце ФО не тільки в лексичній, але і в загальномовній системі.

Наука фразеологія пройшла довгий і складний шлях свого становлення. Вона постійно поповнюється новими одиницями, частково або й повністю змінюючи семантичну структуру фразем. Фразеологізми є надзвичайно розгалуженими за своєю семантикою і тісно пов'язані з культурою та ментальністю народу.

Багатотисячова традиція вживання ФО, їх структурно-семантична неоднорідність, специфіка обумовили етимологічну класифікацію.

Кожен з науковців класифікує ФО за певними критеріями. Залежно від того, який критерій покладено в основу кожної з них, сформувалися

класифікації: семантична (Ш. Баллі, В. Виноградов, В. Жуков, Б. Ларін, М. Шанський), структурна (М. Тагієв), структурно-семантична (О. Кунін, І. Чернишова), граматична (В. Архангельський, О. Молотков), функціональна (С. Гаврин, О. Смирницький), генетична (Л.Булаховський), ідеографічна (Ю. Прадід, В. Ужченко), стилістична (О. Ахманова, Л. Булаховський. В. Виноградов, М. Шанський). Класифікація В. Виноградова, доповнена Н. М. Шанським, відіграла важливу роль у розробці теоретичних питань фразеології.

Дослідники, класифікуючи сталі вирази турецької мови, використовують розподіл, запропонований Ш. Баллі або В. Виноградовим.

У турецькому мовознавстві відомі труди таких науковців, як Д. Аксана, Л.С. Узун, О.А. Аксоє, Ш.С. Елчина, С. Емира, С.К. Кснесбаєва, Ш.У. Рахматуллаєвата та ін. У виділені фразеології як окремої дисципліни в турецькому мовознавстві, велику роль відіграли наукові доробки Д. Аксана та Л.С. Узун. Цьому передувала багаторічна праця по підбору фактичного матеріалу в турецькій мові і його систематизування такими вченими, як О.А. Аксой, Ш. Елчин, С. Емір та ін.

Із поглибленим вивченням фразеології з'явилися новітні погляди вчених на природу зазначених мовних одиниць. Підсумовуючи проведене нами дослідження, зазначимо, що зроблено в цій галузі чимало, але все ще залишається низка нез'ясованих питань. Перспективу подальших наукових пошуків убачаємо в поглибленому вивченні ФО у контексті новітніх парадигм мовознавчих досліджень.

Фразеологізми широко вживаються у розмовному стилі мовлення турецького народу. Стилістично вони виразні і містять різноманітні експресивно-оцінні відтінки. Фразеологізми характеризуються структурною різноманітністю. Використання фразеологізмів у розмовному стилі мовлення пов'язано з певним способом мислення у повсякденному спілкуванні.

Розмовне фразеологічне мовлення володіє образністю, але ця образність – предметна, речова, конкретна. Образність розмовних

фразеологізмів заснована на уявленні про тварин, птахів, комах, рослин, органів людського тіла, побутові предмети, явища навколишньої дійсності.

Функції розмовного стилю полягають у тому, щоб представники суспільства могли взаємодіяти один з одним у неофіційній обстановці.

Отже, важливою характеристикою фразеологізмів є їх взаємозв'язок та обумовленість культурною традицією та історією народу-творця.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ТУРЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ АЛЛАХ

2.1 Фразеологічне образне переосмислення як семантичне перетворення буквального значення виразу у фразеологічну абстракцію

ФО семантично й структурно багатші, ніж вільні словосполучення, часто піддаються переосмисленню, виходять за межі професійної лексики, набувають образного звучання: грати першу скрипку, дати зелену вулицю [39, с. 438.]

Переважно, як зазначає А.В. Кунін, фразеологічна одиниця – це поєднання з частково переосмисленим значенням. При будь-якій зміні змісту втрачається особисте значення компонентів ФО і утворюється значення, характерне даній одиниці. Під переосмисленням розуміється семантичне перетворення буквального значення мовного оригіналу фразеологізму, що створює фразеологічну абстракцію. Переосмислення є зміною значення і включає в себе специфічні процеси, пов'язані із зміною об'єму поняття.

Переосмислення є одним із способів пізнання дійсності у свідомості людини і пов'язане з відтворенням реальних або уявних особливостей відображених об'єктів на основі встановлення зв'язків між ними. При переосмисленні стара форма використовується для вторинного або третинного найменування шляхом перенесення назв і семантичної інформації [29, с.32.]

Будь-який процес переосмислення являє собою певне семантичне перетворення, яке індивідуально належить якому-небудь фразеологізму. Згодом даний фразеологізм може перетворитися в повноцінну одиницю мови. Тільки його будуть упізнавати без пояснень у певній лінгвокультурі, він втратить своє індивідуальне значення і стане загальноживаним.

В образній семантиці ФО показується співставлення двох або декількох фактів дійсності. Їхнє поєднання являє собою не тільки названий об'єкт, але і його характерну ознаку, втілену в слові асоціативно.

Іноді ФО бувають народнопоетичними включеннями, стійкими мовними моделями і виступають зачинами або кінцівками в народній творчості у вигляді рефренів [8, с.102.]

ФО можуть бути повністю або частково переосмисленими, мотивованими або немотивованими зворотами. Повністю переосмислені ФО є, як правило, мотивованими, оскільки значення сукупності кожного компонента ФО не сприяє їх розумінню. Фразеологізми, які з'явилися на основі повного переосмислення компонентного складу більш експресивні, і нерідко призводять слухача до здивування своєю формою і змістом, або своїм образом. Наприклад: Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin – Аллах не потребує правої руки на лівій руці ; не потребує порадника там, де не треба.

Часткове переосмислення – це процес, коли хоча б один зі складових компонентів ФО зберігає своє первинне значення, що сприяє більш точному і однозначному розумінню загального напрямку семантичної зміни. Наприклад: Allah kardeşi kardeş yaratmış, kesesini aугı yaratmış – Аллах створив братів братами, але гаманці їм дав окремі. Дружба дружбою, а гроші – порізно [7, с.5.]

Найбільш поширеним видом переосмислення дослідники вважають метафоричне переосмислення. Метафоричне переосмислення – це перенесення найменування з одного слова на інше, асоційоване з ним, на основі реальної або уявної схожості. Було відзначено, що багато метафоричних зворотів носять гіперболічний характер.

Метафори можуть також носити маскуючий характер. Таке переосмислення висловлює прагнення завуалювати неприємні факти, пом'якшити небажані, занадто різкі висловлювання.

Часткове переосмислення також характерно для стійких порівнянь. Наприклад: *derde derman* – вихід із ситуації , де перший компонент

порівняння вживається в буквальному значенні. Змінні прототипи стійких порівнянь зустрічаються рідко [18, с.24.]

Вирішальним фактором закріплення ФО у мові є її образність, що відповідає одній з тенденцій розвитку мови – тенденція до експресивності. Лінгвістичний образ – це створене засобами мови двохпланове зображення, засноване на виразі одного предмета через інший. Формальним показником образності даних фразеологізмів є протиставлення буквального та переносного значення. Два плани зображення описуються у багатьох дослідників: це визначається і визначає компоненти, що визначаються і визначають частини, які характеризують компоненти образності. Лінгвістичний образ лежить в основі переосмислення «буквального» значення поєднання компонентів вираження. Переосмислення викликають певні вербальні асоціації, за допомогою яких у людини виникає певний образ.

У комплексі фразеологізм являє собою не просто окремо взяте явище або об'єкт дійсності в словесному вираженні, але й сам відрізок реальної дійсності, ставлення до подій з боку автора, а також до ситуації, в якій можливі використання того або іншого образу слова [14, с.43.]

2.2 Семантичні особливості фразеологізмів з компонентом Аллах

У сучасних лінгвістичних дослідженнях початку ХХІ ст. все більше уваги приділяють вивченню фразеології, яка має тісний зв'язок з духовним світом, а відповідно, і релігійним життям народу. Релігія являє собою систему принципів і вірувань, які ґрунтуються на вірі в Бога або в іншу надприродну істоту, передбачають систему обрядів, дотримання яких є обов'язковим. У рамках лінгвокультурології така інформація має своє

відображення в мові, і ця проблематика є традиційною з точки зору вивчення релігієзнавства [4, с. 59.]

Українські науковці неодноразово звертались до теми релігії, та пов'язували її з фразеологічною тематикою. І. Покровська у своїх наукових роботах розглянула більше 700 власних імен, що існували в ісламі. Вона здійснила класифікацію імен на 9 груп : епітети імені Аллаха, допомога Аллаха; послідовники Аллаха; імена для назви пророка Мухаммеда; імена родичів пророка Мухаммеда; імена інших пророків; імена-назви місць, пов'язаних з релігією; назви місяців; імена учасників релігійних дій [33.]

Релігійні імена у своїх роботах досліджував В. Підвойний. Ним було здійснено класифікацію даних мовних одиниць: імена пророка Мухаммеда; біблійні імена; коранічні імена; імена людей, що включають у себе ім'я бога [30.]

Велику групу складають ФО, які містять у собі слово «Allah». В Ісламському енциклопедичному словнику зустрічаємо тлумачення слова Аллах: творець і управитель усього існуючого буття. Існування Аллаха є необхідним для світобудови, а його відсутність неможлива. Він є самодостатнім. У Аллаха немає рівних і в цьому виражається його абсолютна єдність. Назва «Аллах» утворюється з означеного артикля «Аль» і слова «іляха», яке має значення «той, кому поклоняються», «гідний поклоніння»[55, с.4.]

Мусульмани вірять, що Аллах створив все суще буття з нічого і привів все це в упорядкований стан. Тобто, весь Всесвіт і всі форми буття знаходяться між собою в стані зв'язку і гармонії. Він також керує всіма процесами і подіями в створеному світі. Аллах також є творцем всіх форм життя і підтримує їх життєдіяльність. У той же час, Аллах встановив для всіх людей, тварин, рослин певний термін життя. Кінцевими в часі є також всі об'єкти неживої природи.

Віруючі люди твердять, що все у всесвіті відбувається тільки з волі Аллаха, який здатний зробити абсолютно все. Тільки він володіє абсолютною

волею і могутністю. Ніщо не відбувається без його відома. Аллах бачить і чує абсолютно все незбагненим для людини чином, і нічого не можна приховати від його погляду. Він є єдиним істинним господарем усього існуючого [44, с.123.]

На думку мусульман Аллах вічний і не має початку і кінця, досягнути його людським розумом неможливо. Однак деякі його якості піддаються опису категоріями людського понятійного апарату. Тобто, наприклад, можна говорити про його існування або досконалість. Назва Аллах ніколи не вживається в множині. Це пояснює твердження мусульман, що Творець усього живого єдиний [43, с.220.]

Мусульманські учені говорять, що Аллах володіє всіма прекрасними якостями, і він не має недоліків: *Kusursuz bir Allah* – (досл. Досконалий Аллах) лише у Аллаха немає недоліків [7, с. 235]; або *Yanılmayan bir Allah* – Тільки Аллах не помиляється [7, с.636.]

Аллах як мудрий покровитель віруючих людей (*Kör kuşun yuvasını Allah uyarar* – «Сліпий пташці Аллах в'є гніздо», *Allah acısın!* – досл. Нехай пожаліє Аллах – «Хай допоможе Аллах!»), *Allah bana, ben de sana* – Аллах мені, я – тобі, *Allah'a bir can borcu var* – Аллаху зобов'язані життям, *Allah bir kapıyı kaparsa bin kapıyı açar* – Якщо Аллах закриє одні двері, то відкриє тисячі інших.– «Аллах завжди дбає», *Allah bir yastıkta kocatsın!* – досл. Нехай Аллах зістарить на одній подушці, *Allah çam isteyene çam, mum isteyene mum verir* – Аллах дає сосну тому, хто просить сосну і дає свічку тому, хто просить свічку – Кожному воздасться по заслугам, *Allah dar zamanlarında kulunun imdadına yetişir.* – У тяжкі часи Аллах приходить на допомогу своєму слугі, *Allah doğrunun yardımcısidir.* – Аллах – помічник істини; *Allah gümüş kapıyı kaparsa altın kapıyı açar* – Якщо Аллах зачинить двері із срібла, то відкриє двері із золота; *Allah insanı şaşırtmasın!*» – Нехай Аллах не дасть загубити дорогу – побажання щасливої дороги [7.] Дана група ФО є найбільшою, що пояснюється мусульманським менталітетом турецького народу. Аллах як безжальний суддя тих, хто порушує закони справедливості

(Allah'ın ondurmadığını – «Навіть Аллах не витерпів з ним») [55, с.3.] Саме від Аллаха не можна сховати ніякий життєвий вчинок (Allah rızası gösterilmeyen hiçbir şeyde hayır yoktur – «Немає добра у тому, що робиться без згоди Аллаха») [7,с. 3], але тільки Аллах допоможе та направить у безвихідній ситуації (Allah dağına göre kar verir – «Яка гора, стільки й снігу на неї Аллах шле») [55, с.3.] Деякі прислів'я сповнені великою надією та сподіваннями щодо допомоги нужденним (Allah güle güle verdirsin, ağlaya ağlaya istetmesin – «Нехай Аллах зробить так, щоб ми давали з посмішкою, і не просили зі сльозами») [55, с.3.]

Окрему групу складають ФО, що показують сімейні традиції Туреччини: Atasını tanımayan, Allah'ını tanımaz – Хто не визнає батька, той не визнає Аллаха (підкреслюється роль батька в сім'ї), Allah verince kimin oğlu, kimin kızı demez – Коли Аллах дає, не важливо це син чи донька. Згадують Аллаха, коли шукають нареченого: «Allah kara kaşlı kara gözlü nişanlı versin! (досл. Нехай Аллах дасть тобі чорнобривого нареченого); коли відзначають весілля: Allah bir yastıkta kocatsın! (досл. Нехай Аллах зістарить на одній подушці); проводжають людину в останню путь: «Allah rahmet versin!» (досл. Нехай Аллах дасть милість). Окремі прислів'я висвітлюють роль жінки в мусульманському світі (İlk karını sana Allah, İkinci karını insanlar , üçüncüsünü ise şeytan gönderir – «Першу дружину тобі посилає Аллах, другу – люди, а третю – сам чорт»); висміюються негативні риси жіночої половини людства (Allah'a kırık kalbini ver ki onu tamamlasın; kadına kalbinin tamamını ver ki onu parçalasın – Дай Аллаху розбите серце, і він його збере, дай жінці ціле серце, і вона його розіб'є). Деякі ФО показують образи жінок у системі судових закладів (Davacı kadı olursa yardımcın Allah olsun – Якщо позивач є жінкою, допоможіть Аллаху). Цікавими, на нашу думку, є твердження із зразків народної мудрості щодо покірності чоловіків перед Аллахом , враховуючи сімейні цінності (Güzeli güzel diye sevmeli, çirkinini Allah için sevmeli – Вродливу треба любити за красу, а потворну – заради Аллаха) [7.]

У турецькій мові, як і в багатьох інших, можна зустріти фразеологізми, що містять у своєму складі назви представників тваринного світу – зооніми. У багатьох ФО підкреслюються основні ознаки певної тварини або якісь предмети, пов'язані з даним образом. Наприклад, у верблюда згадується переважно великий розмір тварини. Allah deveye kanat verseydi dami tasi dağtırdı – Якби Аллах дав верблюду крила, то він розніс би всі будівлі. Evvel deveni bağla sonra Allaha ısmarla – Спочатку прив'яжи верблюда, а потім довіряй його Аллаху (на Бога надійся, а сам не зивай). Собака згадується через свою любов до вживання кісток: Köreğin duası kabul olsaydı, gökten kemik yağardı – Якби молитви собаки були почуті і прийняті Аллахом, то з неба сипалися б кістки. Образ віслюка широко використовується в турецькій усній народній творчості: Allah fukarayı sevindirmek isterse önce eşeğini yitirtir, sonra buldurur – Якщо Аллах захоче догодити ..., він спочатку втратить віслюка, а потім змусить його знайти; Eşeğini sağlam bağla, sonra Allah'a ısmarla – Спочатку забезпечте свого віслюка, а потім наказуйте Аллаху. Також зустрічаємо образ птаха, якому Аллах надає допомогу: Allah uçamayan kuşa alçacık dal verir – Аллах дає пташку, яка не може літати. Garip kuşun yuvasını Allah yarar – Аллах робить гніздо для чужої птиці. Kör kuşun yuvasını Allah yarar – Сліпій пташці Аллах в'є гніздо [55.]

У внутрішній формі ФО із словом Аллах набувають символічного значення того, хто може якось допомогти «Allah acısın!» (досл. Нехай пожаліє Аллах) – «Хай допоможе Аллах!»; «Allah bir kapıyı kaparsa bin kapıyı açar» (досл. Якщо Аллах закриє одні двері, то він відкриє тисячу дверей) – «Аллах завжди дбає»; «Bir yerine bin versin Allah» (досл. Замість одного Аллах нехай дасть тисячу) – «Нехай Аллах віддасть йому сторицею!» Або як вийти з важкої ситуації «işi Allah'a kalmak» (досл. Залишити роботу Аллаху) – «Бути в безвихідній ситуації; виконати те, що непідвладне іншим»; «sayısını Allah bilir» (досл. Кількість знає тільки Аллах) – «дуже багато». Деякі ФО показують впевненість в успіху, незважаючи на всі негативні обставини: Kör

kuşun yuvasını Allah uyarar – Сліпій пташці Аллах гніздечко в'є. – Бог не видасть, свиня не з'їсть [7.]

Серед досліджуваних одиниць зустрічаються фразеологізми, що містять згадку про судочинну систему Туреччини: Davacın kadı ise yardımcın Allah olsun – Якщо твоїм *позивачем* є *кадій*, то проси допомоги у Аллаха (Кадій – верховний громадянський суддя в мусульманських країнах) [49, с.41,] Davacın kadı olursa yardımcın Allah olsun – Якщо *позивачем* є жінка, допоможіть Аллаху; Allah şahidim olsun – Аллах, будь моїм *свідком*; Аллах свідок, клянусь [55.]

Фразеологізми із словом Аллах використовують, щоб побажати гарних снів: «Allah rahatlık versin!» (досл. Нехай Аллах дасть спокій). Також для побажання щасливої дороги: «Allah yolunu açık etsin!» (досл. Нехай Аллах тримає шлях відкритим) або «Allah insanı şaşırtmasın!» (Нехай Аллах не дасть людині загубити дорогу). Вживаються для побажання здоров'я «Allah şifasını versin!» (досл. Нехай Аллах дасть зцілення) – «Дай Боже здоров'я вам». Іноді даний компонент можна почути для вираження побажання гарної торгівлі: «Allah hayırlı pazar versin!» (досл. Нехай Аллах дасть гарні торги); для побажання щастя і благополуччя : «Allah eksiketmesin!» (досл. Дай йому щастя) [55.]

У досліджуваних фразеологізмах двічі зустрічаємо певний вид професійної діяльності: Berber berbere benzer ama, başın Allah'a emanet – Перукар – це цирульник, але голову довіряє Аллаху, Davacın kadı ise yardımcın Allah olsun – Якщо твоїм позивачем є кадій, то проси допомоги у Аллаха [55.]

Українське прислів'я «На Бога надійся, а сам не зівай» показує людей із стійкою активною життєвою позицією. Дана мудрість утверджує віру в Бога, але наказує діяти рішуче, і надіятись тільки на себе [50, с.64.] Турецьке прислів'я «Allah'a dua et ama, küyuva doğru kürek çekmeyi de ihmal etme» [7, с.5] дослівно перекладається як «Молись Аллаху, але не забувай гребти до берега». Просліджуємо подібність у вірі до небесних сил. Згадка

про водне переміщення, де потрібно грести, пов'язане з проживанням більшості населення Турції в береговій зоні.

У прислів'ї «Чому бути, того не минути» відбилася властива нашим предкам віра в долю, в те, що життя людини і події, що з ним відбуваються, задалегідь визначені і ніщо цього змінити не може: Allah dokuzda verdiği sekizde olmaz [7, с.4.]

За уявленнями мусульман природа навколо нас існує за численними законами Творця, кожен з яких гармонує з усіма іншими, утворюючи єдину систему. У Всесвіті все існуюче, включаючи найдрібніші частинки і величезні галактики, підпорядковане волі Аллаха, все народжується, живе і вмирає згідно з його законами. Отже, весь Всесвіт покірний Творцеві.

Досліджуючи вибрані ФО з компонентом Аллах ми можемо виділити невелику кількість фразеологізмів, що підкреслюють потрібність віри лише у власні сили, на відміну від сліпого поклоніння Аллаху. Наприклад: Allah'a dua et ama, kütüya doğru kürek çekmeyi de ihmal etme – На Бога надійся, а сам не зівай, роби небоже, то й Бог допоможе; тоді Бог дасть, як сам заробиш (дослівний переклад : «Молись Аллаху, але не забувай гребти до берега»); Evvel deveni bağla sonra Allaha ısmarla – Спочатку прив'яжи верблюда, а потім довіряй його Аллаху (на Бога надійся, а сам не зівай). Аллах звичайно може допомогти людині в якійсь ситуації, але головне все одно буде залежати від людини, а саме від того, що він зробить або не зробить у певний момент. Відповідальність буде лежати тільки на цій людині. Крім того, Бог не посилає людині випробувань, з якими та не може впоратися сама. Як у такому випадку кажуть, все, що нас не вбиває, робить нас сильнішими. Так що можна сподіватись на божественну допомогу, але треба вміти використовувати подарований Аллахом шанс правильно. Allah bilir, kul da sezer – Аллах знає, але його раб теж здогадується. Даний фразеологізм наділяє пересічну людину потрібними для життя знаннями. Ці знання не порівнюються з тим, що відомо Аллаху, але вдосконалюватись обов'язково потрібно. Дане твердження доповнює і такий приклад: Allah bilir ama kul da

sezer bir işin nasıl bir sonuç vereceğini ancak Tanrı bilir ama insan da kafasını kullanarak aşağı yukarı bir tahminde bulunabilir – Аллах знає, як будуть працювати, але людина може також зробити прогноз, використовуючи свою голову.

Фразеологізм Allah'ın ondurmadığını – (Навіть Аллах не витерпів з ним) показує людину, яку неможливо стерпіти. Образ Аллаха, який вважається досконалим, не витримує таку людину, тому оточуючі взагалі не можуть впоратись з такими особами.

У тяжкі часи, у складних ситуаціях у турецькій мові використовують фразеологізм Allah'tan umut kesilmez. – Надії на Аллаха немає. Тобто показується існування таких життєвих обставин, коли допомоги ждати від вищих сил непотрібно. Людина може зібратись і подолати певну проблему самотужки.

Ölüm Allah'ın emri, bu işi uyaracağım – досл. Хоч смерть від Аллаха, але я зроблю цю роботу - Я помру, але зроблю це. (7)

Семантичні групи фразеологізмів з компонентом Аллах

Назва групи	Назва підгрупи	Кількість %	Загальна кількість %
Віра в сили людини		6	6
Досконалість Аллаха, безмежна віра в нього	Сімейні традиції	11	94
	Зооніми	8	
	Згадується судочинна система	3	

	Побажання	19
	Прохання про допомогу	15
	Досконалість Аллаха	18
	Вид професійної діяльності	2
	Аллах дбає про потреби людей	24

Отже, загальна кількість фразеологізмів, які досліджувались, складає 107 одиниць. Група , в яких підкреслюється потреба віри лише у власні сили, складає лише 7 одиниць – це 6% досліджуваних одиниць, тоді друга група, в якій образ Аллаха постає досконалим, мудрим покровителем, складає 100 одиниць або 94%. Друга група ФО включає в себе невеликі підгрупи, до яких належать:

1. ФО, що показують сімейні традиції Туреччини – 11 одиниць (11%), окремо виділені фразеологізми, що вказують на роль жінки в мусульманському світі – 4 одиниці (4%);
2. ФО з використанням зоонімів – 8 (8%) [43]
3. ФО, що містять згадку судочинної системи – 3 (3%);
4. фразеологізми-побажання (здоров'я, щастя, спокійної ночі, гарної торгівлі, щасливої дороги) – 19 (19%);
5. ФО, що містять прохання в Аллаха про допомогу – 15 одиниць (15%);
6. ФО , в яких стверджується досконалість Аллаха – 18 одиниць (18%);
7. ФО, в яких згадується певний вид професійної діяльності – 2 одиниці (2%)
8. ФО, в яких є підтвердження тому, що Аллах знає і дбає про потреби людей – 24 одиниці (24%).

2.3 Визначення системних зв'язків у турецьких фразеологізмах з компонентом Аллах

У багатьох наукових дослідженнях підкреслюється, що фразеологія – це система одиниць, яка відмінна від системи лексичної; вона утворює особливий фразеологічний рівень мови, який відрізняється від лексичного та синтаксичного пластів.

Вивчення семантики фразеологізмів призвело до виявлення системних зв'язків у сфері фразеології (синонімії, антонімії, полісемії, омонімії) , до встановлення відмінностей між лексичним та фразеологічним значенням [48, с.3.]

У процесі існування фразеологізмів діють два протилежні чинники розвитку: стабільність і видозміни. Однією з головних властивостей фразеологізмів є стійкість значення і структури. Без цієї ознаки фразеологізми не можуть стати знаками мовної системи. Стійкість структури дає стійкість лексичного значення і навпаки. Протилежний чинник – видозміна – веде від незначних змін до повної зміни змісту і форми. Такі мовні явища називаються варіативність та синонімія. Фразеологізми, що містять спільні компоненти повнозначних слів і створюють новий образ чи змінюють, бодай частково, значення звороту слід вважати синонімами [36.] Наприклад: боятися власної тіні (бути занадто боязким) – і духу боятися чийогось (дуже боятися). *Yanılmayan bir Allah* (тільки Аллах не помиляється) - *Kusursuz bir Allah* (лише у Аллаха немає недоліків). В обох даних фразеологізмах показується досконалість образу Аллаха. *Allah kardeşi kardeş yaratmış, kesesini aynı yaratmış* – Дружба дружбою, а гроші нарізно; *Allah kardeşi kardeş yaratmış, kesesini aynı yaratmış*. – Брат братом, сват сватом — а гроші не рідня. Отже, дружба або родинні зв'язки і гроші – це різні речі, часом не сумісні і не слід плутати одне з іншим. Хоча дане твердження як і будь-яке інше можна вважати спірним. Якщо дружба справжня, то навряд чи

грошове питання може якось перешкодити дружнім відносинам. Справжній друг або родич не буде зловживати довірою, якщо його товариш має ширші фінансові можливості, тобто не буде просити грошей з будь-якого приводу. З іншого боку, більш багатий друг або родич сам запропонує грошову допомогу, не чекаючи того що його хтось про це попросить. Evvel deveni bağla sonra Allaha ismarla (Спочатку прив'яжи верблюда, а потім довіряй його Аллаху , тобто на Бога надійся, а сам не зивай) – Allah'a dua et ama, kiıyuıa dođru kürek çekmeıı de ihmäl etme (На Бога надійся, а сам не зивай , досл. Молись Аллаху, але не забувай гребти до берега). У даних прислів'ях звучить порада бути рішучим, енергійним у життєвих справах. Розраховувати не тільки на чийсь допомогу, але й діяти самому. Allah dar zamanlarında kulunun imdadına yetişir (У тяжкі часи Аллах приходить на допомогу своєму слугі) – Allah kulundan geçmez (Аллах не пройде мимо раба свого) – Kôr kuşun yuvasını Allah uıarar (Сліпій пташці Аллах в'є гніздо). Allah demek (Не знати, що й сказати) –Allah derim (Не знаю, що і сказати). Аллах бачить людей, яким потрібна допомога і ніколи не залишить їх у біді. Allah sađlık versin (Дай Боже здоров'я!) – Allah şifasını versin! досл (Нехай Аллах дасть зцілення або Дай Боже здоров'я вам). Прислів'я-побажання широко використовуються у розмовній мові турецького народу. Allah kulunun götlüreceđi kadar verir (Аллах дає смертному стільки, стільки той понесе) – Allah dađına göre kar verir (Яка гора, стільки й снігу на неї Аллах шле). Цікавий приклад синонімії створюють прислів'я, що показують щедрість Аллаха за добрі справи: Bir yerine bin versin Allah – (досл. Замість одного Аллах нехай дасть тисячу) – «Нехай Аллах віддасть йому сторицею!»; Allah güms karıyı kaparsa altın karıyı açar – Якщо Аллах закрийє двері із срібла, то відкриє двері із золота; Allah bir karıyı kaparsa bin karıyı açar – Якщо Аллах закрийє одні двері, то відкриє тисячі інших.– «Аллах завжди дбає»;

Allah çam isteyene çam, mum isteyene mum verir – Аллах дає сосну тому, хто

просить сосну і дає свічку тому, хто просить свічку. (Кожному воздасться по заслугах) [48.]

Отже, дані фразеологізми налічують 23 одиниці синонімів, що являє собою 21% від загальної кількості досліджуваних ФО.

Фразеологічна антонімія стала предметом дослідження нещодавно. Сутність її полягає у протиставленні значень фразеологізмів при їх семантичній спільності. Протиставлятися можуть фразеологізми, що означають однорідні явища: наприклад: розпустити язика – води в рот набрати, гаряча голова – холодний розум. Обидва фразеологізми, що антонімізуються, повинні належати до однієї й тієї ж частини мови (розпустити язика – балакати, води в рот набрати – мовчати : дієслівні фразеологізми) [21, с. 55.] Allah'ın verdiği canı, sadece Allah alır! – Аллах забирає душу, і тільки Аллах; Allah'a bir can borcu var – Аллаху зобов'язані життям. Значення даних ФО пояснюється силою Аллаха, як досконалої істоти, дати життя людині, а також у певний час забрати це ж життя. Altı olur, yedi olur, her Allah dediği olur – Чи шість, чи сім, все буде як сказав Аллах; Allah'a dua et ama, kütuşa doğru kürek çekmeyi de ihmal etme – На Бога надійся, а сам не зівай (дослівний переклад : «Молись Аллаху, але не забувай гребти до берега».) З однієї сторони народна мудрість стверджує, що все буде так, як закладено долею, але в іншій ФО ми зустрічаємо пораду надіятись і на власні сили. Düşmez kalkmaz bir Allah – Справжнє життя є з Аллахом [7.] Фразеологізм показує безмежну покірність волі Аллаха, але також засуджує людей, яких навіть досконалий Аллах не витримує. Протиставлення може відбуватися також через заперечення: стояти на правильній дорозі — стояти на неправильній дорозі, схилити голову — не схилити голови [49, с.158.] Фразеологічна антонімія виявляє тісний зв'язок із такими семантичними категоріями, як синонімія та полісемія.

Отже, досліджуючи антонімію у турецьких ФО з компонентом Аллах, ми можемо стверджувати про невелику кількість даного мовного

явища, тобто лише 6 одиниць. Ця кількість складає 5% від загальної кількості ФО.

Помітне вивчення полісемії фразеологізмів припадає на останні роки. Ще недавно побутувала думка про те, що фразеологізми не можуть бути багатозначними. І це вважалося однією з відмінних рис фразеологізму від слова. Отже, явище полісемії у сфері фразеології почало привертати увагу дослідників. Багатозначність фразеологізмів першими помітили лексикографи [27, с.25.] У словниках, виданих упродовж ХІХ століття, зафіксовано фразеологізми з кількома значеннями.

Розширення семантичної структури фразеологізмів пов'язують з їхньою здатністю до переосмислення, до семантичних зрушень. Розвиток значень у фразеологізмів відбувається за такими основними формами семантичних змін, як розширення, звуження і перенос значення.

Фразеологізми турецької мови найчастіше бувають однозначними, тобто вживаються з одним постійним значенням. Але є фразеологізми, у яких кілька значень. Напри.: Allah'ın evi(досл. Дім Аллаха) – у першому значенні мається на увазі серце людини, від роботи якого залежить її життя; у другому значенні вказується на Каабу – головне святилище ісламу в Мекці ; у третьому значенні так називають мечеть (також молитовний дім у мусульман, важливе місце для кожного віруючого) [7.]

Багатозначність фразеологізмів найчастіше виникає в результаті закріплення в мові їх переносних значень. Частіше розвивається багатозначність у фразеологізмів, які мають цілісне значення і за своєю структурою співвідносні з словосполученнями [17, с.38.] У нашому дослідженні зустрічається невелика кількість ФО із структурою словосполучення, тому багатозначність виокремлюємо в одній одиниці.

Висновки до другого розділу

Щодо дослідження фразеологізмів цікавим є той факт, що незалежно від обраного підходу, питання, пов'язані з фразеологічною семантикою, завжди актуальні. У цьому дослідженні фразеологічна семантика також представляє особливий інтерес, оскільки об'єктивний аналіз значення можливий виключно при обліку його семантичної організації та структури значення.

Кожна історична епоха вносила свій значний внесок до фразеології. У народному мовленні зустрічаються до цього часу ті чи інші фразеологічні вислови, що відбивають події давно минулого народу. Значна кількість ФО утворилась ще довго до появи писемності. Семантичні та структурні видозміни фразеологізмів зумовлені історичними змінами в житті їх творців та носіїв, загальномовними процесами, переосмисленням значень фразеологізмів.

Необхідно зазначити структурні, семантичні аспекти їхнього вивчення. Відзначимо особливо, що ми досліджували тільки турецько-українські фразеологічні відповідності. Тобто вихідний матеріал був турецький, а його змістовний аналог ми шукали в українських джерелах, що пов'язано з темою роботи, в якій значне місце належить лише образу Аллаха (характерне для мусульманського світу).

Отже, вивчення фразеологічних виразів, фразеологічних одиниць наближає нас до розуміння закономірностей розвитку цих мовних категорій, закономірностей функціонування їх у мові та мовленні.

Досліджуючи дану тему, ми визначили, що турецькі ФО часто піддаються переосмисленню. При переосмисленні основна форма використовується для вторинного або третинного найменування шляхом перенесення назв і семантичної інформації. Фразеологізми, які з'явилися на основі повного переосмислення компонентного складу більш експресивні, і нерідко призводять слухача до здивування своєю формою і змістом, або своїм образом.

Фразеологізми вважаються досить складними утвореннями аналітичного характеру, що мають специфічну семантичну структуру.

Щоб визначити семантичні особливості турецьких фразеологізмів з компонентом Аллах, ми класифікували усі вибрані одиниці у дві групи:

Перша - підтверджує віру в досконалість, мудрість, допомогу Аллаха;

Друга- підтверджує віру у власні сили.

Перша група має набагато більшу кількість фразеологізмів – 94%, що пояснюється менталітетом мусульманського народу. Ми виділили декілька підгруп, які детально висвітлюють семантику фразеологізмів, що утворює всемогутність Аллаха:

Сімейні традиції

ФО з використанням зоонімів

Згадка про судочинну систему

Побажання

Прохання про допомогу

Досконалість Аллаха

Вид професійної діяльності

Аллах дбає про потреби людей (найбільша підгрупа – 24 одиниці.)

Друга група має менше ФО – 6% . Турецький народ має багато надій на допомогу Аллаха, власні сили часом не оцінюються реально.

Ми дослідили фразеологічні зв'язки на прикладі відібраних ФО з компонентом Аллах. Виявлено 23 одиниці синонімів, що являє собою 21% від загальної кількості досліджуваних ФО. Переважна більшість їх складає пари, але зустрічаємо випадок потрійного відношення до певного значення.

Досліджуючи антонімію у турецьких ФО з компонентом Аллах, ми можемо стверджувати про невелику кількість даного мовного явища, тобто лише 6 одиниць. Ця кількість складає 5% від загальної кількості ФО.

Багатозначність фразеологізмів найчастіше виникає в результаті закріплення в мові їх переносних значень. Частіше розвивається багатозначність у фразеологізмів, які мають цілісне значення і за своєю

структурою співвідносні з словосполученнями. У нашому дослідженні зустрічається невелика кількість ФО із структурою словосполучення, тому багатозначність виокремлюємо в одному фразеологізмі.

Таким чином, аналіз мовного матеріалу дозволяє зробити висновок про те, що фразеологічні одиниці з компонентом Аллах являють собою складну семантичну організацію. Їх семантика безпосередньо пов'язана з особливостями турецького менталітету. Фразеологізми з компонентом Аллах відрізняються високим ступенем вживання й універсальності, оскільки в мові мають високий оцінний потенціал.

У самому формуванні фразеологізмів, тобто у відборі образів простежується їх взаємозв'язок з культурно-національними шаблонами і стандартами.

РОЗДІЛ 3. СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТУРЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ АЛЛАХ

3.1 Класифікація фразеологізмів за характером структурних зв'язків

Основоположником класифікації фразеологізмів за характером структурних зв'язків є М. Талієв. Він пояснює структуру фразеологізмів через їхнє оточення, тобто скільки компонентів знаходяться біля досліджуваної одиниці. Це можуть бути ФО з однопозиційним, двопозиційним, трипозиційним оточенням [19, с.64.]

Класифікація фразеологізмів науковцем Б.Ларіним поділяє їх на такі групи: змінні словосполучення; стійкі словосполучення, що відзначаються відходом від первісного значення та наявністю метафоричного переосмислення; ідіоми, які відзначаються скороченням, далеким від первісного лексичним і граматичним складом і помітним послабленням тієї семантичної подільності, яка зумовлює смислову двоплановість [25, с.97.]

Саме Б. Ларін аналізує етапи розвитку вихідних сполучень, тобто перехід від вільних словосполучень до нерозкладних: перемінні словосполучення; стійкі метафоричні сполучення; ідіоми.

Цікава класифікація за характером структурних зв'язків у відомого українського мовознавця Г. Їжакевич. Вона ділить їх на такі групи: розмовно-побутові (використовуються з метою відтворення розмовного стилю мовлення у спілкування та художній літературі), фольклорні (сладаються з пісенних і казкових елементів, використовуються у художніх творах) та книжні (існують у письмовій формі у науковому, офіційно-діловому стилях.) Г. Їжакевич стверджує, що відомі класифікації фразеологізмів не охоплюють всі одиниці фразеології національної мови [18, с.27.]

В. Мокієнко підкреслює важливість основної ознаки фразеологізмів – експресивність. Саме ФО надають максимальну виразність мовленню, інші мовні одиниці їх не замінюють.

С. Гаврін запропонував власну класифікацію фразеологізмів. Він виокремлює такі групи: образні поєднання з метафоричними одиницями; поєднання з метафоричними компонентами; сталі порівняння; сталі гіперболи; споеднання, що створюються на основі поетичного синтаксису; нейтральні вирази, що маскують нетактичність або грубість у мовленні.

Видатний український науковець Л.Скрипник у своїх дослідженнях аналізує жанрові та граматичні типи ФО, розкриває їх системний взаємозв'язок, визначає основні джерела фразеології. Вона виділяє наряду з ознакою відтворюваності фразеологізмів ознаку «надслівне лексичне значення».

О. Смирницький у структурному відношенні виділяє різні види фразеологізмів відносно кількості їх повнозначних слів: одновершинні, двовершинні, багатoverшинні [42, с.208.]

Структура і семантика фразеологізмів відіграють важливе значення при їхньому вивченні, вони тісно поєднані між собою.

Поширена серед науковців класифікація В. Архангельського та Л. Скрипник за характером структурних зв'язків саме така: фразеологізми, структурно рівнозначні реченню і фразеологізми, структурно рівнозначні словосполученню.

Фразеологізми-речення структурно організовані за моделлю того чи іншого речення, зазвичай двоскладного, можуть мати комунікативне значення, вживаються самостійно або в складі іншого речення: душа йде в п'яти, вуха в'януть, зло бере, руки не доходять, ноги заплітаються, язик заплітається, ґрунт йде з-під ніг, клопоту повна голова, кіт наплакав, кури не клюють, собаку з'їв, рукою подати, слід прохолов і ін.

Фразеологізми-словосполучення є, як і слова, одиниці номінативного характеру і виступають в ролі окремих членів речення. Конструктивно вони нічим не відрізняються від вільних словосполучень.

За своєю структурою фразеологізми поділяються на предикативні (прості та складні речення), частковопредикативні (наявність прямого або непрямого доповнення або означення у основного компонента), непередикативні (складаються з одного службового слова і двох чи більше службових слів, можуть представлять собою словосполучення з підрядним, сурядним зв'язком компонентів.)

3.2 Фразеологічні одиниці, співвідносні за своїми моделями зі словосполученням

Фразеологічні звороти, що за структурою відповідають поєднанню слів (словосполученню), Н.М.Шанский виділяє наступні типові групи сполучень:

«Прикметник + іменник». Іменник і прикметник можуть бути семантично рівноправні і обидва є утворювати значення компонентамів:

«Іменник + форма родового відмінка іменника». Такі фразеологічні звороти за значенням і синтаксичними функціями еквівалентні іменнику: слова в таких зворотах семантично рівноправні.

«Прийменник + прикметник + іменник» За лексико-граматичним значенням і синтаксичним вживанням у реченні дані фразеологізми еквівалентні прислівнику, слова таких зворотів семантично рівноправні, порядок розташування компонентів закріплений.

«Відмінниково-прийменникова форма іменника + форма родового відмінка іменника». Дані звороти можуть бути прислівникові, в них закріплений порядок розташування компонентів фразеологізму.

«Прийменниково-відмінкова форма іменника + прийменниково-відмінкова форма іменника». Фразеологізми цієї групи за лексико-

граматичним значенням і синтаксичними функціями еквівалентні прислівнику, в них іменники повторюються, слова семантично рівноправні, порядок розташування компонентів закріплений.

«Дієслово + іменник». Фразеологізми цієї групи в основному в реченні виступають у ролі присудка, порядок розташування компонентів і семантичне співвідношення можуть бути різними.

«Дієслово + прислівник» Фразеологічні звороти є дієслівними і в реченні виступають у функції присудка, компоненти семантично завжди рівноправні, порядок розташування компонентів може бути прямим і зворотнім.

«Дієприслівник + іменник». Фразеологізми такого типу еквівалентні прислівнику, в реченні виступають обставиною, порядок компонентів закріплений.

«Конструкції із сполучниками». Компоненти фразеологізму є однорідними членами речення, виражені словами однієї і тієї ж частини мови, порядок розташування компонентів закріплений.

«Конструкції із запереченням НЕ» За лексико-граматичним значенням такі фразеологізми є дієслівними або прислівниковими, виконують у реченні функцію присудка або обставини, компоненти семантично рівноправні із закріпленим порядком розташування [51, с.187-198.]

Серед фразеологізмів, що мають структуру словосполучення, виділяємо такі:

Oh Allaha şükür! – структура відносно поєднання слів «вигук + іменник + іменник». Фразеологізм іменникового складу з наявністю в ньому службової частини мови вигука. Саме наявність вигука висловлює експресивно-вольові реакції людей, у даному випадку подяку Аллаху за якусь допомогу.

Aman Allah! – структура «вигук + іменник»

Allahü alem! – структура «іменник + іменник»

Allah'ın evi – структура «іменник + іменник»

Allahın günü – структура « прикметник + іменник». Даний фразеологізм вказує на належність іменника до певного прикметника. В українській мові саме фразеологізми даної структури являють собою найбільшу групу. Напр.: собача радість, каламутна врода. У нашому дослідженні зустрічається єдиний випадок даної структури.

Allah eksik etmesin! – структура « іменник + дієслово». Вказує на дію щодо Аллаха. Такі фразеологічні одиниці становлять одну з найчисленніших груп, оскільки дієслівно–іменні сполуки є найпродуктивнішими щодо фразеологізації.

Her şey Allah'tan! – структура « займенник + іменник» (прономенальний вид). Займенник у ролі головного слова, що сполучається із іменником та прийменником.

Allah aşkına– структура «іменник + прислівник» (адвербіальний тип.)

Фразеологізми, що вказують на предмет, функціонально співвідносяться з іменниками, які є основним компонентом у виразі, називаються субстантивні ФО. У нашому дослідженні ми переважно з таким видом фразеологізмів зустрічаємось.

Бувають фразеологізми ад'єктивні – надають якісну характеристику, і подібно прикметникам, у реченні виступають означенням.

Дієслівні фразеологізми у реченні виконують роль присудка. У поєднанні з іншими словами можуть узгоджуватися, управляти або бути керованими. У нашому дослідженні ми зустрічаємо даний зразок фразеологізму [17, с.10.]

Фразеологізмибути двохкомпонентні : наприклад, Allahın günü; трьохкомпонентні Allah eksik etmesin!; багатоконпонентні (у досліджуваних нами ФО таких не виявлено).

Продовжуємо перелік типів фразеологізмів адвербіальними (прислівниковими) – характеризують якість дії, у реченні виступають обставинами; вигуківими – висловлюють почуття.

У нашому дослідженні виділяємо лише 8 фразеологізмів, що мають структуру словосполучення, що пов'язано з обов'язковим компонентом Аллах. Всі вони мають в своєму складі іменники, але другий компонент належить різним частинам мови : іменнику, прикметнику, дієслову, займеннику, прислівнику.

За підрахунками, фразеологізми із структурою словосполучення або , що відповідають поєднанню слів, становлять невеликий процент від усіх досліджуваних : 7,5 %. Вони відносяться переважно до фразеологізмів-побажань з лаконічною формою та направлені іншим людям. Дані вислови є словесними мініатюрами. Фразеологізми переважають субстантивні, тобто основне слово в них – іменник. По одному фразеологізму дієслівному, вигуковому, прислівниковому.

3.3 Фразеологізми, організовані за моделями речення (предикативні).

Деякі лінгвісти вважають, що ФО можуть бути ідіомами та фразеологічними поєднаннями з жорстко фіксованими зв'язками між компонентами, а інші види стійких сполучень відносять не до фразеологічних конструкцій. Багато дискусій викликає включення у фразеологічний склад прислів'їв, приказок і крилатих висловів [9, с. 613.]

О. Кунін, М. Шанський, В. Виноградов вважають, що не можна відкидати із складу фразеології стійкі поєднання із структурою речень (предикативні). Утворення, які виходять за межі складного речення, не є фразеологізмами (загадки, приказки, лічилки).

У ролі предикативних фразеологізмів найчастіше виступають фразеологічні вирази, що мають, синтаксично закінчену форму.

Як вважав відомий дослідник О.В. Кунін, ФО із структурою складного речення можуть бути лише прислів'я.

Досліджуючи турецькі фразеологізми із компонентом Аллах, можемо поділити їх на прості речення і складні речення. Простих речень налічуємо 66 одиниць – 62 % від загальної кількості фразеологізмів. Напр.: Allah'a bir can borcu var – Аллаху зобов'язані життям; Allah bilir işini – Аллах своє діло знає; Allah bir kapıyı kaparsa bin kapıyı açar – Якщо Аллах закриє одні двері, то відкриє тисячі інших; Allah dağına göre kar verir – Яка гора, стільки й снігу на неї Аллах шле; Allah doğrunun yardımcısıdır. – Аллах – помічник істини; Allah eti dişsizlere verir – Аллах дає м'ясо беззубим; Allah insanın aklını alacağını sanını alsın - Нехай краще Аллах позбавить людину життя, ніж розуму; Allah kulundan geçmez. – Аллах не пройде мимо раба свого; Allah uçatmayan kuşa alçacak dal verir – Аллах дає пташку, яка не може літати та інші. Серед них зустрічаються окличні речення, що виражають емоційні реакції людей. Вони вимовляються з особливою підсиленою інтонацією: Allah yolunu açık etsin! – досл. Нехай Аллах тримає шлях відкритим; Allah şifasını versin! досл. – Нехай Аллах дасть зцілення; Allah rahatlık versin! – досл. Нехай Аллах дасть спокій; Allah kahretsin – Нехай Аллах покарає! Та інші. Такого виду речень нараховується 12 одиниць, тобто 11% від загальної кількості досліджуваних одиниць. Також є питальне речення, що стосується зовнішнього вигляду: Çirkinliğin Allah'tan yüz uykamaman neden? – Ти негарний від Аллаха , та ще й же не вмиваєшся? Прості речення іноді ускладнюються за допомогою введення в них однорідних членів речення. Це можуть бути присудки або додаток : Allah güle güle verdirsin, ağlaya ağlaya istetmesin – Нехай Аллах зробить так, щоб ми давали з посмішкою, і не просили зі сльозами; Allah insana iki kulak bir ağız vermiş – Аллах дав людині два вуха і великий рот; Allah boy vermiş, kapır koyvermiş – Аллах дав зріст, взяв и поклав [55.]

Серед досліджуваних предикативних фразеологізмів із структурою простого речення виокремлюємо фразеологізм-питання: Çirkinliğin Allah'tan yüz uykamaman neden? – Ти негарний від Аллаха , та ще й же не вмиваєшся? (1 одиниця).

Деякі прості речення мають складені присудки. У них основна думка передається дієслівними інфінітивними словосполученнями: *Garip kişilerin yardımına gönlündeki inancın büyüklüğü oranında ancak Allah yardım eder.* Окремі фразеологізми із структурою простого речення ускладнюються за допомогою однорідного члена речення (присудка): *Allah boy vermiş, karır kouvermiş* – Аллах дав зріст, взяв и поклав; *Allah bir kapıyı kaparsa bin kapıyı açar* – Якщо Аллах закриє одні двері, то відкриє тисячі інших; *Allah'a dua et ama, kütuva doğru kürek çekmeyi de ihmal etme* – На Бога надійся, а сам не зивай (дослівний переклад : «Молись Аллаху, але не забувай гребти до берега».)

Цікавим з точки зору структури є фразеологізм *Allah var. Gam yok.* – Аллах є. Суму немає. В ньому поєднуються два простих речення.

У фразеологізмі *Allah'ın işine bak* – «поглянь, що діється»; досл. «подивись на роботу Аллаха» маємо неповне речення (без підмета). Тобто підмет не вимовляється, але фіксується свідомістю. Вдала сполука компонентів неповної структури створює своєрідний колорит невимушеного побутового спілкування. Неповне речення являють собою фразеологізми *Allah demek* – Не знати, що й сказати; *Allah derim* – Не знаю, що і сказати. У них присудки виражені інфінітивною формою, підмета немає.

Предикативних фразеологізмів, виражених складними реченнями, налічуємо 33 одиниць або 31% від загальної кількості досліджуваних одиниць. Напр.: *Allah bana, ben de sana.* – Аллах мені, я – тобі; *Allah bilir, kul da sezer* – Аллах знає, але його раб теж здогадується; *Allah'ın verdiği canı, sadece Allah alır!* – Аллах забирає душу, і тільки Аллах; *Allah seni dünya boş kalmasın diye yaratmış* – Аллах створив тебе, щоб світ був порожнім; *Allah yardım ederse kuluna, her iş girer yoluna* – Аллах допомагає тим, хто допомагає собі; *Berber berbere benzer ama, başın Allah'a emanet* – Перукар - це цирульник, але голову довіряє Аллаху; *Davacın kadın olursa yardımcın Allah olsun* – Якщо позивач є жінкою, Аллах допоможе .

Складні речення поділяються на складносурядні та складнопідрядні. Складносурядне речення складається з декількох частин, що формально тотожні простим реченням. Воно має здатність поєднувати в собі дві і більше частини. Наприклад: Allah balmumu yakana balmumu, yağmumu yakana yağmumu verir; Atasını tanımayan, Allah'ını tanımaz – Хто не визнає батька, той не визнає Аллаха; Körün istediği bir göz, Allah verdi iki göz – Сліпий хотів одне око, Аллах дав йому два. Дані фразеологізми відносяться до закритої структури, тому що мають дві складові частини і не можуть поширюватися іншими компонентами. Існують фразеологізми відкритої структури. У них кількість простих компонентів може бути поширена. Наприклад: İlk karını sana Allah, İkinci karını insanlar, üçüncüsünü ise şeytan gönderir – Першу дружину тобі посилає Аллах, другу – люди, а третю сам чорт. Три простих компонента складного речення зв'язуються без сполучників. Загальна кількість складає 6 одиниць.

Складнопідрядні речення складають більшість у складних реченнях – 26 одиниць серед досліджуваних фразеологізмів з компонентом Аллах. Вони складаються з простих речень, з'єднаних підрядними сполучниками чи сполучними словами, нерівноправні граматично й за змістом. Наприклад: Ölüm Allah'ın emri, bu işi yarasağım – досл. Хоч смерть від Аллаха, але я зроблю цю роботу - Я помру, але зроблю це. Kulun dediği olmaz, Allah'ın dediği olur – Трапляється не те, що говорять раби, а те що скаже Аллах. Kör Allah'a nasıl bakarsa, Allah da köre öyle bakar – Як сліпий дивиться на Аллаха, так і Аллах дивиться на раба. Підрядна частина може знаходитись перед головною частиною : Köreğin duası kabul olsaydı, gökten kemik yağardı – Якби молитви собаки були почуті і прийняті Аллахом, то з неба сипалися б кістки; Davacın kadı ise yardımcın Allah olsun – Якщо твоїм позивачем є кадій, то проси допомоги у Аллаха; Allah'ın ondurmadığını peygamber sora ile kovar Allah bir kişiyi mutsuz yaratmışsa hiç kimse onun kaderini değiştiremez – Якщо Аллах створив людину нещасною, ніхто не може змінити її долю. Переважна кількість підрядних частин розміщуються після головної частини: Güzeli

güzel diye sevmeli, çirkinini Allah için sevmeli – Вродливу треба любити за красу, а потворну – заради Аллаха; Elmayı havaya at, düşünceye kadar Allah kerim – Кидайте яблуко в повітря, поки Аллах не подумас.

Allah verirse el getirir, sel getirir, yel getirir – Якщо Аллах дає, то він дасть і руку, дасть і повінь, дасть і вітри [61.] Головна частина складнопідрядного речення ускладнена повтором присудка.

У складних реченнях іноді поєднуються різні види зв'язку: сурядний і підрядний, сполучниковий і безсполучниковий. Найпоширенішими зі складних речень є сурядно-підрядні, у яких одні прості речення поєднуються сурядним зв'язком, а інші — підрядним. Наприклад: Allah'a kırık kalbini ver ki onu tamamlasın; kadına kalbinin tamamını ver ki onu parçalasın – Дай Аллаху розбите серце, і він його збере; дай жінці ціле серце, і вона його розіб'є. Allah sam isteyene sam, mum isteyene mum verir . Сурядний безсполучниковий зв'язок відбувається на основному рівні. Кожне сурядне речення має залежне підрядне. Таких видів структури фразеологізмів налічуємо 3 одиниці.

М. Шанський розділив фразеологізми, які відносяться своєю структурою до речення, на такі групи:

1 номінативні – це фразеологізми, які вказують на те чи інше явище для позначення предметів, явищ, якостей, дій, що виступають у функції якого-небудь члена речення, напр.: Allahın günü – Кожен день; Allah'ın evi(досл. Дім Аллаха) –1) серце; 2) Кааба; 3) мечеть).

2 комунікативні – це фразеологізми, що передають цілі речення, які вживаються самостійно, або в якості частини структурно більш складного речення, напр.: Allah kulundan geçmez – Аллах не пройде раба свого [54, с.119.]

Фразеологізми номінативної групи мають структуру словосполучення. У нашому дослідженні таких фразеологізмів лише 8 одиниць, тому номінативними є така ж кількість.

Комунікативними являються фразеологізми з структурою речення і простого, і складного. Тому їх основна кількість.

Класифікація фразеологізмів за їх структурою

Вид структури	Загальна кількість	Вид	Кількість
Фразеологізм із структурою словосполучення	8 од. 7.5%	(Вигук) Іменник + іменник	5 од.
		Займенник + іменник	1 од.
		Дієслово + іменник	1 од.
Фразеологізм із структурою речення	99 од. 92.5%	прості речення	66 од.
		складні речення	33 од.

Отже, проаналізувавши усі фразеологізми, організовані за моделями речення, ми можемо стверджувати, що їх переважна кількість (99 одиниць або 92, 5% від загальної кількості). Вони поділяються на прості та складні. Кількість простих речень майже вдвічі більше, ніж складних. Складні речення, у свою чергу, складають три підгрупи: сурядні, підрядні, сурядно-підрядні. Найбільша підгрупа – підрядні речення (26 одиниць.)

Висновки до третього розділу

Досліджуючи структурні особливості турецьких фразеологізмів з компонентом Аллах, ми ознайомились з класифікаціями різних науковців. Поширена серед науковців класифікація за характером структурних зв'язків саме така: фразеологізми, структурно рівнозначні реченню і фразеологізми, структурно рівнозначні словосполученню.

Були виділені типові групи сполучень (за класифікацією М.Шанського), що за структурою відповідають поєднанню слів (словосполученню) : «Прикметник + іменник»; «Іменник + форма родового відмінка іменника»; «Прийменник + прикметник + іменник»; «Відмінниково-прийменникова форма іменника + форма родового відмінка іменника»; «Прийменниково-відмінкова форма іменника + прийменниково-відмінкова форма іменника»; «Дієслово + іменник»; «Дієприслівник + іменник»; «Конструкції із сполучниками»; «Конструкції із запереченням НЕ».

У нашому дослідженні були виділені 6 фразеологізмів, що за структурою відповідають поєднанню слів (словосполученню) або 5,6% від загальної кількості досліджуваних фразеологізмів (за класифікацією В. Архангельського та Л. Скрипник.) Вони відносяться переважно до фразеологізмів-побажань з лаконічною формою та направлені іншим людям. Дані вислови відносяться до словесних мініатюр. Більшість з них є субстантивні, тобто основне слово виражене іменником (4 одиниці), серед них один фразеологізм містить вигук. Один фразеологізм має структуру «дієслово + іменник».

Дані фразеологізми складаються з двох або трьох компонентів.

Ми визначили, що фразеологізми, що за структурою відповідають реченню, називають предикативними. У ролі предикативних фразеологізмів найчастіше виступають фразеологічні вирази, що мають, синтаксично закінчену форму. Загальна кількість – 101 одиниця або 94,4 % від загальної кількості досліджуваних фразеологізмів. Вони діляться на прості і складні речення. Простих речень налічуємо 66 одиниць – 62 % від загальної кількості фразеологізмів, тобто переважна більшість. Серед досліджуваних предикативних фразеологізмів із структурою простого речення виокремлюємо фразеологізм-питання (1 одиниця). Деякі прості речення мають складені присудки. У них основна думка передається дієслівними інфінітивними словосполученнями. Окремі фразеологізми із структурою простого речення ускладнюються за допомогою однорідного члена речення

(присудка.) Також маємо серед відібраних фразеологізмів неповне речення (без підмета). Тобто підмет не вимовляється, але фіксується свідомістю. Вдала сполука компонентів неповної структури створює своєрідний колорит невимушеного побутового спілкування.

Предикативних фразеологізмів, виражених складними реченнями, налічуємо 33 одиниць або 34% від загальної кількості досліджуваних одиниць. Структуру складного речення можуть мати тільки серед ФО тільки прислів'я.

Складні речення поділяються на складносурядні та складнопідрядні. Складносурядне речення складається з декількох частин, що формально тотожні простим реченням. Воно має здатність поєднувати в собі дві і більше частини. Загальна кількість їх складає 5 одиниць. Дані фразеологізми відносяться і до закритої структури (мають дві складові частини і не можуть поширюватися іншими компонентами), і відкритої структури (кількість простих компонентів може бути поширена.)

Складнопідрядні складають більшість у складних реченнях – 26 одиниць серед досліджуваних фразеологізмів з компонентом Аллах. Вони складаються з простих речень, з'єднаних підрядними сполучниками чи сполучними словами, нерівноправні граматично й за змістом.

У складних реченнях іноді поєднуються різні види зв'язку: сурядний і підрядний, сполучниковий і безсполучниковий. Найпоширенішими зі складних речень є сурядно-підрядні, у яких одні прості речення поєднуються сурядним зв'язком, а інші — підрядним. Таких видів структури фразеологізмів налічуємо 3 одиниці.

У ході дослідження ми класифікували вибрані фразеологізми на дві групи: номінативні та комунікативні. Номінативними можуть бути невеликі структури, що за структурою відповідають поєднанню слів (словосполученню). Таких фразеологізмів 6 одиниць. Комунікативними являються фразеологізми, що за структурою відповідають реченню. Таких фразеологізмів - 99 одиниць.

Отже, дослідження структурних особливостей фразеологізмів, є необхідною умовою для вивчення стійких словосполучень.

ВИСНОВКИ

Отже, семантика та структура фразеологізмів є одним з найскладніших і багатоаспектних явищ, які потребують комплексного і детального розгляду з позиції різноманітних методів.

Аналіз наукової літератури та проведення детального дослідження на тему “Структурно-семантичні особливості турецьких фразеологізмів із компонентом «Аллах»”, дозволили нам розробити та визначити наступні концептуальні ідеї, на які можуть спиратися лінгвістичні рішення.

1. Аналіз стану наукової розробки проблеми показав, що питання щодо вивчення структурно-семантичних особливостей фразеологізмів неодноразово ставало об’єктом наукових досліджень вчених різних історичних періодів В. Виноградова, Б. Ларіна, М. Шанського, Л. Булаховського, О. Куніна, Д. Ужченка, В. Ужченка та інших. Значний внесок у вивчення фразеологізмів внесли роботи турецьких науковців: О. Аксоя, Л. Узун, Ш. Елчина, С. Еміра та інших. Досліджувана нами проблема широко висвітлена в дисертаційних дослідженнях сучасних вчених. Це наукові праці І. Покровської, М. Яцьків, Я. Баран та інших. Проте, незважаючи на значну кількість наявних праць з даної проблематики на сьогодні вона не втрачає своєї актуальності та потребує подальшого дослідження. Було проаналізовано різні тлумачення видатних науковців стосовно поняття «фразеологізм». Всі вони стверджують, що фразеологізм – це семантично цілісні, відносно стійкі експресивні одиниці мови, організовані за моделлю словосполучення або речення. Були виділені основні ознаки фразеологізмів, що відрізняють їх від вільних словосполучень: смислова цілісність, або семантична спаяність, окремих лексичних елементів (все словосполучення виражає одне загальне значення, одну ідею); лексична непроникність (неможливість вставити між різними

лексичними компонентами фразеологізму лексичних одиниць лексичних одиниць); відтворюваність у мовленні (в процесі спілкування фразеологізми не створюються мовцями з різних слів, а використовуються як готові елементи мовної системи). Багато фразеологізмів характеризуються ще й такими ознаками, як наявність переносного значення, експресивно-емоційного забарвлення.

Спірні питання виникають щодо мовних одиниць, таких як прислів'я, приказки, крилаті слова, мовні штампи. Одні лінгвісти розглядають такі мовні одиниці як фразеологізми, інші не відносять їх до фразеології.

Проте, незважаючи на значну кількість наявних праць з даної проблематики на сьогодні вона не втрачає своєї актуальності та потребує подальшого дослідження.

2. Важливе місце у контексті нашого дослідження посідає класифікація фразеологізмів різними науковцями. Аналіз класифікації фразеологізмів показує, що значна частина розбіжностей між ними припадає саме на різне розуміння дослідниками сукупного цілого, обсягу фразеології. Кожен з науковців класифікує фразеологізми за певними критеріями. Залежно від того, який критерій покладено в основу кожної з них, сформувалися класифікації: семантична (Ш. Баллі, В. Виноградов, В. Жуков, Б. Ларін, М. Шанський), структурна (М. Тагієв), структурно-семантична (О. Кунін, І. Чернишова), граматична (В. Архангельський, О. Молотков), функціональна (С. Гаврин, О. Смирницький), генетична (Л.Булаховський), ідеографічна (Ю. Прадід, В. Ужченко), стилістична (О. Ахманова, Л. Булаховський, В. Виноградов, М. Шанський).

Вивчення фразеології на матеріалі іноземних мов має певні відмінності в її класифікації. Так, більшість дослідників, класифікуючи сталі вирази турецької мови, використовують розподіл, запропонований Ш. Баллі або В. Виноградовим. Вони характеризують фразеологічні одиниці за принципом поєднання компонентів та за ступенем мотивованості їхнього значення. Однак пізніші дослідження показали, що для турецької мови ці критерії є

занадто суб'єктивними й ненадійними, щоб стати основою семантичної класифікації фразеологічних одиниць, оскільки вона відрізняється від української мови більшою рухливістю та яскраво вираженими аналітичними тенденціями.

3. У турецькому мовознавстві суперечки між мовознавцями стосовно об'єму фразеології не спостерігаються. У давні часи в словниках відводилось мало місця фразеологізмам. Кожний науковець доповнював наукові висновки до робіт попередників. Згодом вплив концепції В. В. Виноградова простежувався і в роботах турецьких лінгвістів з фразеології. Особливо ця тенденція просліджується у роботі турецького лінгвіста Лейли Субаши Узун, яка присвячена вивченню семантики турецьких фразеологічних одиниць. Велике значення для розвитку науки фразеології мають роботи Омера Асіма Аксоя, який займався проблемами турецької фразеології, узагальнюючи і розвиваючи досвід своїх попередників. Саме він вперше виділяє фразеологію в самостійну лінгвістичну дисципліну, по-друге, проводить грань між прислів'ями та ідіомами, по-третє, включає прислів'я та ідіоми в обсяг фразеології. Подальше вивчення включало в себе збільшення кількості досліджуваних науковцями фразеологізмів, їх тлумачення, виокремлення даних мовних одиниць у зразках літературних джерел.

4. Розмовний стиль мовлення зародився в усному спілкуванні з давніх часів. Оскільки цим стилем користуються всі громадяни суспільства в їхніх щоденних життєвих потребах, то він має надзвичайно розгалужену, багату лексику. З-поміж інших стилів його виділяє те, що в ньому широко представлена лексика оцінного, емоційного, вольового значення і особливо — лексика зниженого значення (просторічного, фамільярного, вульгарного). Жодний інший стиль не використовує подібні значення. Це мовлення невимушене, максимально вільне, літературне. Основні функції розмовного стилю: передача інформації; спілкування; вплив. Мета, яку переслідує повсякденний стиль у взаємодії між людьми – це спілкування, взаємообмін враженнями і почуттями.

Широко використовує побутова лексика фразеологізми (прислів'я, приказки, крилаті слова). Характерна особливість розмовних фразеологізмів полягає також у вираженні різних оцінок – ласки, жарту, іронії, зневаги і т. д. Оціночна функція – одна з істотних стилістично забарвлених функцій.

Отже, фразеологічне багатство є характерною особливістю розмовного стилю мови. Це характерно як для української, так і для турецької мов, і визначається сферою функціонування розмовного стилю.

5. У другому розділі пояснюється поняття «переосмислення» та використання його для пояснення значення фразеологізмів. Фразеологізми можуть бути повністю або частково переосмисленими. Повністю переосмислені – це фразеологізми, в яких значення сукупності кожного компонента не сприяє їхньому розумінню. Фразеологізми, які з'явилися на основі повного переосмислення компонентного складу більш експресивні, і нерідко викликають у слухача здивування своєю формою і змістом.

Часткове переосмислення – це процес, коли хоча б один зі складових компонентів ФО зберігає своє первинне значення, що сприяє більш точному і однозначному розумінню загального напрямку семантичної зміни.

Переосмислення викликають певні вербальні асоціації, за допомогою яких у людини виникає певний образ.

6. Важливе місце у контексті нашого дослідження посідає класифікація турецьких фразеологізмів з компонентом «Аллах» у групи та підгрупи за семантичними особливостями. Мусульмани вірять, що Аллах створив все суще буття з нічого і привів все це в упорядкований стан. Він всемогутній та досконалий у всьому. Основна кількість фразеологізмів підтверджує це вірування. Загальна кількість фразеологізмів, які досліджувались, складає 107 одиниць. Група, в яких підкреслюється потреба віри лише у власні сили, складає лише 7 одиниць – це 6% досліджуваних одиниць, тоді друга група, в якій образ Аллаха постає досконалим, мудрим покровителем, складає 100 одиниць або 94%. Друга група ФО включає в себе невеликі підгрупи, до яких належать: 1. ФО, що показують сімейні традиції Туреччини – 11

одиниць (11%), окремо виділені фразеологізми, що вказують на роль жінки в мусульманському світі – 4 одиниці (4%); 2. ФО з використанням зоонімів – 8 (8%); 3. ФО, що містять згадку судочинної системи – 3 (3%); 4. фразеологізми-побажання (здоров'я, щастя, спокійної ночі, гарної торгівлі, щасливої дороги) – 19 (19%); 5. ФО, що містять прохання в Аллаха про допомогу – 15 одиниць (15%); 6. ФО, в яких стверджується досконалість Аллаха – 18 одиниць (18%); 7. ФО, в яких згадується певний вид професійної діяльності – 2 одиниці (2%); 8. ФО, в яких є підтвердження тому, що Аллах знає і дбає про потреби людей – 24 одиниці (24%).

Отже, віра в силу, мудрість, досконалість Аллаха серед турецького народу має більше значення (94% від загальної кількості), ніж віра у власні сили (лише 6%). Дане твердження пояснюється менталітетом мусульманського віросповідання. Серед більшої групи фразеологізмів найбільшим виявився підрозділ з фразеологізмами, в яких згадується про турботу Аллаха щодо людей та їх потреб (24%)

7. Було розглянуто семантику фразеологізмів щодо виявлення системних зв'язків у сфері фразеології (синонімії, антонімії, полісемії, омонімії). У ході дослідження було виявлено 23 одиниці синонімів, що являє собою 21% від загальної кількості досліджуваних ФО. Це фразеологізми, які утворюють переважно пари за семантичною подібністю. Цікавий приклад синонімії створюють прислів'я, що показують щедрість Аллаха за добрі справи. Вони об'єднують 4 фразеологізми, що мають подібне значення.

Досліджуючи антонімію у турецьких фразеологізмах з компонентом Аллах, ми можемо стверджувати про невелику кількість даного мовного явища, тобто лише 6 одиниць. Ця кількість складає 5% від загальної кількості досліджуваних фразеологізмів.

Фразеологізми турецької мови найчастіше бувають однозначними, тобто вживаються з одним постійним значенням.

Багатозначність фразеологізмів найчастіше виникає в результаті закріплення в мові їхніх переносних значень. Частіше розвивається багатозначність у фразеологізмів, які мають цілісне значення і за своєю структурою співвідносні з словосполученнями. У нашому дослідженні зустрічається невелика кількість ФО із структурою словосполучення, тому багатозначність виокремити можемо одним фразеологізмом Allah'in evi(досл. Дім Аллаха) –1) серце; 2) Кааба; 3) мечеть.

8. За своєю структурою фразеологічні звороти діляться на дві групи: ФО, співвідносні за своїми моделями із словосполученням та ФО, організовані за моделями речення або предикативні. Фразеологічних зворотів, що за структурою відповідають поєднанню слів (словосполученню), нами виявлено 8 одиниць, що складає 7,5% від загальної кількості досліджуваних ФО. Переважна кількість серед них є субстантивними, тобто основним словом у виразі є іменник. По одному фразеологізму зустрічаємо дієслівної, вигукової та прислівникової.

Предикативні фразеологізми складають більшу частину відібраних для дослідження фразеологізмів. Їх ми налічуємо 99 одиницю або 92, 5 % від загальної кількості. Предикативні фразеологізми поділяються на два види: структура простого і складного речень. Ми дослідили, що фразеологізмів з структурою простого речення більше – 66 одиниць або 66% від загальної кількості предикативних фразеологізмів, що пояснюється неможливістю викладення фразеологізмів ускладненими формами. Фразеологізмів з структурою складного речення налічується 33 одиниці або 34%. Складні речення, у свою чергу, складають три підгрупи: сурядні, підрядні, сурядно-підрядні. Найбільша підгрупа – підрядні речення (25 одиниць.)

Отже, ми розглянули структурно-семантичні особливості турецьких фразеологізмів з компонентом Аллах та здійснили класифікацію за семантичними та структурними групами.

ÖZET

Günümüzde Ukrayna'nın diğer ülkelerle olan uluslararası, politik, ekonomik ve kültürel bağları genişlemektedir, dolayısıyla yabancı dil becerisine sahip yüksek nitelikli uzmanlara olan ihtiyaç artmaktadır. Buradaki önemli rol, farklı dilsel kültürlerin temsilcileri arasında anlayış oluşturmak için mümkün olan tek araç olan dildir. Yabancı bir dil öğrenirken, başka bir insanın kültürüyle karşılaşsınız. Herhangi bir dilin önemli bir sözel katmanı, sözcükbilimsel birimlerdir. Phraseolojik birimlerin incelenmesi, dünyadaki insanların yaşam deneyimlerinin, tarihlerinin ve kültürlerinin sunumunda benzerlik ve farklılıkları açıkça göstermektedir. Deyimler iç formda özgü benzersizdir. Bunlar, belirli dillerin sözlük ve anlambilimsel ve gramer sisteminin özellikleri ile belirlenen dilsel faktörlerin yanı sıra ulusun hayatı, gelenekler, gelenekler, ulusun yaşamı ile ilişkili faktörlerin yanı sıra ulusun yaşamına bağlı faktörleri yansıtan karmaşık bir fenomendir. halkın tarihsel gelişiminin özellikleri.

Bu çalışmanın alaka düzeyi, phraseological unit çalışmalarının oldukça önemli olduğu Ukrayna ve Türkiye arasındaki kültürel bağların geniş gelişimidir. Ayrıca, Türk deyimleri ile ilgili çalışmaların ALLAH bileşeni ile olan ilgisi, Türkçede yaygın olarak kullanılmasıyla açıklanmaktadır. Modern dilbilimcilerin, ulusal dillerin phraseological sistemlerinin semantik özelliklerinin ulusal özgüllüğüne artan ilgisi daha da yaygınlaşmaktadır.

Çalışmanın nesnesi: Türk dilinin deyimleridir.

Çalışmanın konusu : ALLAH bileşeni olan Türkçenin öbekbilim birimlerinin yapısal-anlamsal özellikleridir.

Çalışmanın amacı : ALLAH bileşeni ile birlikte Türk deyimlerinin yapısal-anlamsal özelliklerini belirlemektir.

Çalışma materyali, geniş bir Türkçe-Rusça sözlük, Rusça-Türkçe kelime-sözlüğü, Türkçe-Rusça atasözü, Türkçe-Rusça eşanlamlı, anonim; çevrimiçi kaynaklardan.

Elde edilen sonuçların bilimsel yenilik. Modern dilbilimde Allah'ın parçası olan cümlebilim birimleri yeterli kapsama almamıştır. Yüksek lisans tezi, ALLAH bileşeni ile birlikte Türk cümleciklerinin anlamsal ve yapısal özelliklerinin yanı sıra Türk cümleciklerinin anlamsal ve yapısal gruplara göre sınıflandırılması temelinde analiz eder. Çalışmanın teorik önemini belirleyen sınıflandırma verileri ve sonuçlarıdır.

Çalışmanın sonuçlarının pratik önemi, materyal ve sonuçlarının kullanılabilmesidir: Türkçe-Ukraynaca ve Ukraynaca-Türkçe iki dilli sözlükleri, sözlükleri ve Türkçe zarf koleksiyonlarını derlemek amacıyla; Türkçe dersleri vermek, Türkçe derslerini öğrenmek, Türkçe ve kültür üzerine seminer ve yuvarlak masa toplantıları düzenlemek; Sanat eserlerinin tercüme pratiğinde.

İşin yapısı ve kapsamı. Eser giriş, üç bölüm ve her birinden sonuç, genel sonuç, Türkçe özet, kullanılmış edebiyatların listesi (61 madde), ekler - Ek 107 deyim (Ukraynaca çeviri ile).

Cümlebilimciliğin semantiği ve yapısı, çeşitli yöntemlerin bakış açısıyla karmaşık ve ayrıntılı olarak ele alınmasını gerektiren en karmaşık ve çok yönlü olaylardan biridir. Bilimsel literatürün analizi ve ayrıntılı bir çalışma, dilsel kararların dayanabileceği aşağıdaki kavramsal fikirleri geliştirmemizi ve tanımlamamızı sağlamıştır.

1. Sorunun bilimsel gelişme durumunun analizi, ifade biliminin yapısal ve semantik özelliklerini incelemek sorununun, art arda farklı tarihsel dönemlerdeki bilim adamlarının bilimsel araştırmalarının nesnesi haline geldiğini göstermiştir. Vinogradov, B. Larin, M. Shansky, L. Bulakhovsky, O. Kunina, D. Uzhchenko, V. Uzhchenko ve diğerleri. Türk bilim insanlarının yapıtlarından, cümlecilik çalışmalarına önemli katkı yapılmıştır: O. Aksoy, L. Uzun, Ş. Elchin, S. Emir ve

diğerleri. Araştırmakta olduğumuz sorun, modern bilim adamlarının tez araştırmalarında yaygın olarak ele alınmaktadır. Bunlar I. Pokrovskaya, M. Yatskiy, Y. Baran ve diğerlerinin bilimsel eserleridir. Bununla birlikte, bu konudaki çok sayıda mevcut çalışmaya rağmen, bugün alaka düzeyini kaybetmiyor ve daha fazla araştırma gerektiriyor. Ünlü bilim adamlarının "ifadeler" kavramı hakkındaki farklı yorumları analiz edildi. Hepsi, deyimbilimin bir cümle ya da cümle biçiminde düzenlenmiş, anlamsal olarak bütünleştirici, göreceli olarak kararlı, etkileyici bir dil birimi olduğunu iddia ediyor. Onları özgür ifadelerden ayıran cümleciliklerin temel özellikleri tanımlanmıştır: bireysel sözcüksel unsurların anlamsal bütünlüğü veya anlamsal bağlanması (tüm ifadeler tek bir ortak anlam ifade eder, bir fikir ifade eder); sözcüksel geçirimsizlik (sözcükbilimin farklı sözcüksel bileşenleri arasında sözcüksel birimler arasında sözcüksel birimler girememesi); konuşmada tekrarlanabilirlik (iletişim sürecinde sözcükbilimciler, farklı sözcüklerin konuşmacıları tarafından yaratılmazlar, ancak dil sisteminin hazır elemanları olarak kullanılırlar). Birçok cümlebilimci, figüratif anlam, ifade edici duygusal renklenme gibi özelliklerle de karakterize edilir.

2. Çalışmamız bağlamında önemli bir yer, deyimlerin çeşitli bilim adamları tarafından sınıflandırılmasıdır. Cümlebilimcilerin sınıflandırılmasının analizi, aralarındaki farkların önemli bir kısmının, tam olarak araştırmacıların cümlebilim hacminin toplam bütünlük anlayışına düştüğünü göstermektedir. Bilim adamlarının her biri, cümlecikleri de belirli kriterlere göre sınıflandırır. Her birinin temelinde hangi kriter olduğuna bağlı olarak, sınıflandırmalar oluşturulmuştur: anlamsal (Ş. Bally, V. Vinogradov, V. Zhukov, B. Larin, M. Shansky), yapısal (M. Tagiev), yapısal-anlam O. Kunin, I. Chernyshov), gramer (V. Arkhangelsky, O. Molotkov), fonksiyonel (S. Gavrin, O. Smirnitsky), genetik (L. Bulakhovsky), ideografik (Y. Pradid, V. Uzhchenko), üslupsal (O. Akhmanova, L. Bulakhovsky. V. Vinogradov, M. Shansky).

3. Türk dilbiliminde, dilbilimciler arasında söylem biliminin hacmi konusunda herhangi bir tartışma yoktur. Eski zamanlarda, sözlüklerdeki deyimciler

için çok az yer vardı. Her bilim adamı, bilimsel bulgularını öncüllerinin çalışmaları ile destekledi. Daha sonra, VV Vinogradov kavramının Türk dilbilimcilerin cümlecilik üzerindeki çalışmalarında da izlenmiştir. Bu eğilim özellikle, Türkçe kelimebilimsel birimlerin semantiği çalışmasına adanmış olan Türk dilbilimci Leila Subashi Uzun'un çalışmalarında belirgindir. Phraseology biliminin gelişimi için büyük önem taşıyan, Türkçe cümlecilik problemlerini ele alan, seleflerinin deneyimlerini genelleyen ve geliştiren Ömer Asım Aksoy'un eserleridir. Öncelikle deyimbilimi bağımsız bir dil disiplini ayıran, ikincisi atasözleri ve deyimler arasında bir çizgi çizen, üçüncüsü ise deyimler kapsamında atasözleri ve deyimleri içerir. Daha ileri çalışmalar, bilim insanları tarafından incelenen öbeklerin sayısındaki artış, yorumlamaları ve edebi kaynak örneklerinde dilbilimsel birimlerin tanımlanmasını içermiştir.

4. Konuşma tarzı, eski zamanlardan beri sözlü iletişimden kaynaklanmaktadır. Bu tarz tüm vatandaşlar tarafından günlük yaşam ihtiyaçları için kullanıldığından çok kapsamlı ve zengin bir kelime hazinesi vardır. Diğer stiller arasında, değerlendirme, duygusal, irade değeri ve özellikle de - azaltılmış anlamın (geniş, tanıdık, kaba) kelimesiyle yaygın olarak temsil edildiğine dikkat çekmektedir. Başka hiçbir stil benzer değerleri kullanmaz. Bu konuşma mümkün olduğu kadar özgür ve edebidir. Konuşma stiline ana işlevleri: bilgi aktarımı; iletişimi; etkisi. Gündelik stiline insanlar arasındaki etkileşime girmesinin amacı iletişim, izlenim ve duygu alışverişidir.

5. İkinci bölüm, "yeniden düşünmek" kavramını açıklar ve onu cümleciliklerin anlamını açıklamak için kullanmak. Cümlebilimcileri tamamen veya kısmen yeniden yorumlanabilir. Tamamen yeniden düşünülenler, her bir bileşenin bütünlüğünün değerinin anlamalarına katkıda bulunmadığı cümleciliklerdir. Bileşen kompozisyonunun tamamen yeniden düşünülmesine dayanarak ortaya çıkan cümle yazarları daha açıklayıcıdır ve çoğu zaman dinleyicinin biçim ve içerik bakımından şaşkınlığa neden olur. Kısmi yeniden düşünme, bir phraseological ünitenin bileşenlerinden en az birinin, anlamsal

değişimin genel yönünün daha doğru ve net bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunan birincil anlamını koruduğu bir süreçtir. Yeniden düşünmek, bir kişinin belli bir imajı olduğu belli sözlü derneklerden kaynaklanır.

6. Çalışmamız bağlamında önemli bir yer Türk cümleciklerinin “Allah” bileşeni ile gruplara ve alt gruplara anlamsal özelliklere göre sınıflandırılmasıdır. Müslümanlar, Allah'ın her şeyi hiçbir şeyden yarattığını ve her şeyi düzenli bir duruma getirdiğine inanıyor. Her şeyi bilen ve her şeyde mükemmel. Cümle yazarlarının çoğunluğu bu inancı onaylar. İncelenen toplam cümlecik sayısı 107 adettir. Kendine güvenme ihtiyacını vurgulayan grup sadece 7 ünedir - çalışılan ünitelerin% 6'sı, daha sonra Allah'ın imgesinin kusursuz, bilge bir patron olduğu ikinci grup 100 ünite veya% 94'dür. İkinci grup öbek birimler grubu, aşağıdakileri içeren küçük alt grupları içerir: 1. Türkiye'nin aile geleneklerini gösteren önseolojik birimler - 11 birim (% 11), ayrıca, Müslüman dünyasında kadınların rolünü gösteren ayrı ayrı ifade cümlecikleri - 4 birim (% 4)) 2. Zononi kullanan farazi birimler - 8 (% 8); 3. Yargı sisteminin sözünü içeren FD - 3 (% 3); 4. cümlecilik dilekleri (sağlık, mutluluk, iyi geceler, iyi ticaret, mutlu yol) - 19 (% 19); 5. Allah'ın yardım talebini içeren cümle birimleri - 15 birim (% 15); 6. Allah'ın kusursuzluğunun ifade edildiği cümlecik birimleri - 18 birim (% 18); 7. Belli bir profesyonel faaliyet türünden bahseden phraseological üniteleri - 2 adet (% 2); 8. Allah'ın, insanların ihtiyaçlarını bildiğini ve umursadığını doğrulayan tümcecik birimleri - 24 birim (% 24).

Bu nedenle, Türk halkı arasında Allah'ın gücüne, bilgeliğine ve mükemmelliğine olan inancı, kişinin kendi gücüne olan inancından (sadece% 6) daha fazla önemlidir (toplamın% 94'ü). Bu ifade, Müslüman dininin zihniyeti ile açıklanmaktadır. Daha geniş gruptaki phraseologlar arasında en büyüğü, Allah'ın insanlar ve ihtiyaçları için endişelerini belirten, cümlecikleri olan birimlerdi (% 24).

7. Cümlebilim semantiği, söylembilim alanındaki (eş anlamlı, zıt, polysemy, homonyy) sistemik bağların belirlenmesinde dikkate alınmıştır. Çalışma sırasında,

çalışılan toplam FD sayısının% 21'ini temsil eden 23 eş anlamlı tanımlanmıştır. Bunlar, ağırlıklı olarak semantik benzerlik çiftleri oluşturan cümleciklerdir. Eş anlamlı bir ilginç örnek, iyi işler için Allah'ın cömertliğini gösteren atasözleridir. Benzer öneme sahip 4 kelime öbeğini birleştiriyorlar. Türk cümleciklerinin zıtlığını Allah bileşeni ile inceleyerek, bu dilbilimsel fenomenin küçük bir miktarının sadece 6 ünite olduğunu söyleyebiliriz. Bu sayı, çalışılan toplam cümleciklerin% 5'idir. Türk dilinin cümlecilikleri genellikle açık değildir, yani tek bir anlamla kullanılırlar.

Cümlebilimcilerin belirsizliği en sık olarak figüratif anlamları dilin fikrinden kaynaklanır. Daha sıklıkla belirsizlik, bütünsel bir anlama sahip olan cümleciliklerde ve yapılarında cümleciklerle ilişkilendirilen gelişim gösterir. Çalışmamızda ifade yapısı ile birlikte az miktarda FD vardır, bu nedenle belirsizlik, Allah Alın evi (örneğin, Allah'ın Evi) –1) kalbi ile tek bir kelime öbeği ile ayırt edilebilir; 2) Kabe; 3) cami.

8. Yapısındaki ifadeler, cümlecikler ifadeleri iki gruba ayrılır: kelime eşleştirme kalıplarıyla ilgili olan FD ve cümle modelleri veya yordayıcı tarafından düzenlenen FD. Kombinasyon (öbek) kelimesinin yapısına karşılık gelen cümlecik ifadeler, incelenen toplam FD sayısının% 7,5'i olan 8 birim bulduk. Bunların ezici sayısı oldukça önemlidir, yani isim ifadedeki ana kelimedir. Bir cümlecik fiil, ünlem işareti ve zarfla tanışır.

Tahmine dayalı ifadeler, araştırma için seçilen ifadelerin çoğunu oluşturur. 99 birime veya toplamın% 5, 5'ine sahibiz. Öngörüsül cümlecilikler iki türe ayrılır: basit ve karmaşık cümlelerin yapısı. Basit bir cümle yapısına sahip cümleciklerin 66 birimden fazla veya toplam öngörücü cümlecik sayısının% 66'sından fazla olduğunu inceledik. Karmaşık cümle yapısına sahip cümlecikler 33 veya% 34 üniteye sahiptir. Buna karşılık karmaşık cümleler üç alt gruptan oluşur: ardışık, taşeronluk, ortak sözleşme. En büyük alt grup sözleşme cümleleridir (25 adet).

Bu nedenle, Türk cümleciklerinin yapısal-anlamsal özelliklerini Allah bileşeni ile birlikte inceledik ve bunları anlamsal ve yapısal gruplara göre sınıflandırdık.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1 Арсентьева Е.Ф. Фразеология и фразеография в сопоставительном аспекте / Е.Ф. Арсентьева. Казань : Изд-во Каз. гос. ун-т, 2006. - 172 с.
- 2 Алефиренко Н. Ф. Фразеология и паремиология / Н. Ф. Алефиренко, Н. Н. Семенов. – М.: Флинта: Наука, 2009. – 344 с.
- 3 Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология : ценностно-смысловое пространство языка [Текст] / Н. Ф. Алефиренко. – М. : Флинта : Наука, 2010. – 288 с.
- 4 Байрамова Л. К. Фразеологическая судьба библеизмов и коранизмов// Восток-Запад: доклады 2-й Междунар. науч. конференции (24-26 августа 1999 г.). Вып. 2. –Наб. Челны: Изд-во института управления, 1999.
- 5 Баран Я. А., Зимомря М. І. Теоретичні основи фразеології / Я.А Баран, М.І.Зимомря . –Ужгород, 1999. –176 с.
- 6 Баран Я.А. Фразеологія у системі мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. філол. наук : спец. 10.02.15 “Загальне мовознавство”/ Я.А.Баран ; Інститут української мови НАН України. –К., 1998. –27 с
- 7 Большой турецко-русский словарь/ Сост. Н. Богочанская, А. Зубкова. – М.: Изд-во «Дом славянской книги», 2008. – 640 с.
- 8 Василюк І.М. Фразеологізми як одиниці міжмовної комунікації (проблеми перекладу) / І.М. Василюк // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2004.– № 17. – С. 102–103
- 9 Венжинович Н. Основні принципи зіставного вивчення фразеології різних мов//Вісник Прикарпатського національного університету ім.В.Стефаніка. Філологія / голов. ред. В.Г.Матвіїшин. Івано-Франківськ, 2007. Вип. XV–XVIII. С.612–617

- 10 Виноградов В.В. Основные понятия русской фразеологии или лингвистические дисциплины. Труды юбилейной научной сессии.–Л.: ЛГУ, 1993. – 140 с.
- 11 Воркачев С.Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании// Филологические науки, М., 2001 –№ 1. –72 с.
- 12 Воркачев С.Г. Методологические основания лингвоконцептологии// Аспекты метакоммуникативной деятельности: Вып. 3. –Воронеж, 2002. –95с.
- 13 Галинська О. М. Фразеологізми як знаки культурної інформації [Текст] / О. М. Галинська // Проблеми зіставної семантики: збірник наукових статей. – Вип. 10 / відп. ред. Корольова А. В. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2011. – Ч. 2. – С. 72-76.
- 14 Гамзюк М.В. Особливості лексико-семантичних шляхів утворення фразеологічних одиниць / М.В. Гамзюк // Проблеми семантики слова, речення та тексту. Вип. 4. – К.: Видавничий центр КДЛУ. – 2000. – С. 288–296.
- 15 Гурбанська С.О. Специфіка відображення національно-мовної картини світу стійких висловлюваннях / С.О. Гурбанська // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов. Вип. 1. – 2007. – С. 192–196.
- 16 Денисенко С.Н. Відображення фразеологічної картини світу в семантиці фразеологізмів [Електронний ресурс] / С.Н. Денисенко. –Режим доступу http://www.nbuu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Arfil/2011_2/Denysenko.pdf. –Назва з екрана
- 17 Дрогаліна В., Ладісова О.В. Семантичні особливості фразеологічних одиниць з компонентом ГОЛОВА // Культурологія, філологія, мистецтвознавство: актуальні проблеми сучасної науки: зб. ст. по матер. ХХ-ХХІ міжнар. наук.-практ. конф. № 3-4 (16). - Новосибірськ: СіБАК, 2019. - С. 49-53.

- 18 Галина Прокопівна Їжакевич: Біобібліографія / НАН України. Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні. Упорядник І.А. Синиця. – К.: Видавничий Дім Дмитра Бурого, 2009. – 56 с.; порт. (Біобібліографія вчених України)
- 19 Каян І.Л. Національна специфіка турецьких фразеологізмів з компонентом-зоонімом // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Східні мови та літератури. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2005. – № 10. – С. 17-18.
- 20 Кондратюк Т.В. Лінгвістичний аналіз та специфіка перекладу фразеології Корану // Українська орієнталістика: Зб. наук. праць викл. та студ. Ін-ту схід. мов Київ. нац. лінгв. ун-ту «Києво-Могилянська академія» / Голов. ред. І.В. Срібняк. – В. 2-3. – Київ, 2007-2008.
- 21 Кочетков В.В., Оз А.М. Структурно-компаративний аналіз семантически сходных русских и турецких фразеологизмов // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 2-1.;
URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=20714>
- 22 Красных В. В. Этнопсихолінгвістика и лингвокультуроология / В. В. Красных. – М. : Гнозис, 2002. – 284 с.
- 23 Культурные слои во фразеологизмах и дискурсивных практиках / [отв. ред. В. Н. Телия]. – М. : Яз. славян. культуры, 2004. – 344 с.
- 24 Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка / А.В. Кунин. – М. : Высшая школа, 1986. – 336 с.
- 25 Ларін Б.О. Фразеологія та лексикографія / Б.О. Ларін.- К.: Наукова думка, 1989. - 307 с.
- 26 Левченко О. Лінгвокультуроология та її термінна система // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2003. – № 490.
- 27 Левченко О. Символи у фразеологічних системах української та російської мов: лінгвокультурологічний аспект. [Електронний ресурс] www.lp.edu.ua/tc.terminology/TK_Work/levchenko_dys.htm
- 28 Левицкий А. Э. Функциональный подход в современной лингвистике / А. Э. Левицкий // Studia Linguistica. – 2010. – Вип. 4. – С. 31–38.

- 29 Любчук Н. В. Еквівалентність фразеологізмів з етнокультурним компонентом / Н. В. Любчук // Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. праць. –Київ, 2000. –224.
- 30 Мансурова О.Ю. Турецко-русский словарь пословиц (1111 изречений используемых в повседневном общении)/ О. Ю. Мансурова. – М.: Ленанд, 2016. – 128 с.
- 31 Мокиенко В.М. Почему так говорят? От Авося до Ятя: Историко-этимологический справочник по русской фразеологии / В.М. Мокиенко. – СПб.: Норинт, 2006. – 512 с
- 32 Підвойний В. М. Репрезентація концепту Аллах у турецькій мовній картині світу //XVIСходознавчі читання А. Кримського.Тези доповідей міжнародної наукової конференції. 2012 р. –К., 2012. –С. 118-119.
- 33 Покровська І.Л. Національно-культурна специфіка лексичної системи сучасної турецької мови / І.Л. Покровська // Сходознавство. – 2008. – №43. – С. 82–89
- 34 Покровська І.Л. Фразеологізми з компонентом-ентомонімом // Мовні та концептуальні картини світу. Зб. наук. праць. – К.: Видавн. дім Дмитра Бураго, 2005. – В.18. – С. 71-74.
- 35 Пономаренко А. Ю. Фразеологічні одиниці з демінутивним та аргументативним компонентом у сучасній українській мові : дис.канд. філол. наук : 10.02.01 / Аліна Юріївна Пономаренко. –Ніжин, 2003. –240 с
- 36 Потєбня О.О. З лекцій теорії словесності: байка, прислів'я, приказка, приповідка/ О.О. Потєбня. –Х.: Основа, 1930. –С.82
- 37 Прадид Ю. Развитие фразеологической науки в Украине (II пол. XXст.-начало XXI ст.) [Текст] / Юрий Прадид // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия : Филология. –Севастополь, 2007. –Т. 11. –С. 10-15.
- 38 Рогач О. О. Структурно-семантичні особливості фразеологізмів з етнімімами (на матеріалі української, російської, польської, англійської, французької мов) : монографія / О. О.Рогач –Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. –236 с.

- 39 Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2010. –844 с.
- Социальные коммуникации. – 2012. – Том 25 (64), No 2 (1). – С. 11–42.
- 40 Селіванова О.О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) / О.О.Селіванова; [монографія]. –Черкаси : Брама, 2004. –276 с.
- 41 Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации/ Е.А.Селиванова.–К.: Брама, 2004. –336 с.
- 42 Смирницкий А.И. Лексикология английского языка / А.И.Смирницкий. – М. : Издательство литературы на иностранных языках, 1956. –260 с.
- 43 Райнохова Н. Отображение цвета в библейской фразеологии. //Ученые записки Таврического национального университета имени В.И.Вернадского Научный журнал. Серия «Филология. Социальные коммуникации». Том 25 (64), No 3 (2). –Симферополь, 2012. –С. 217-222.
- 44 Рибалкін В. С. Рецепція Корану як художнього тексту//Східний світ. –No 1, 2012. –К.: Вид-во Інституту сходознавства. – с. 123-129
- 45 Руснак В.І. Зоосемічні фразеологічні одиниці як носії національно маркованої вторинної номінації [Текст] / В. І. Руснак // Наукові записки. Серія «Філологічна». Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія». – Вип. 19. – 2011. – С. 329–336
- 46 Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М.: Школа: «Языки русской культуры», 1996. –228 с.
- 47 Тепляков І. М. До проблеми розмежування системної і функціональної фразеології [Текст] / І. М. Тепляков // Проблеми слов'янства. – Львів. 1990. – Вип.41. – С. 54-61.
- 48 Турецко-русский словарь синонимов, антонимов і омонимов/ Сост. Эйюп Гениш, А. Евсева - М.: Ленанд, 2016. – 228 с.

- 49 Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. УЗЗ Фразеологічний словник української мови.— К.: Освіта, 1998. — 224 с.
- 50 Ужченко В.Д. Внутрішня форма фразеологізму в зв'язку з внутрішньою формою слова // Мовознавство. —1993. —№ 3. —С. 23-29
- 51 Ужченко В.Д. Українська фразеологія / В.Д. Ужченко, Л.Г. Авксентьев. — Х.: Основа, 1990. —167 с.
- 52 Українська мова: Енциклопедія [Електронний ресурс]. — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2000. — 752 с. — Режим доступа: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>
- 53 Халимоненко Г. Вступне слово / Г. Халимоненко // Турецькі прислів'я та приказки. — К.: Дніпро, 1985. — С. 5–17.
- 54 Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка. / Н. М. Шанский. — Изд. 6-е. — М.: Либроком, 2012. — 272 с.
- 55 Щербинин В.Г. Большой русско-турецкий словарь: 100000 слов и словосочетаний. — 2-е изд. —М.: Русск. яз.,2008. —680 с.
- 56 Великий тлумачний словник сучасної української мови/ Уклад.і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. — 1440с.
- 57 Ярещенко А.П., Бездітко В.І., Козир О.В. Сучасний фразеологічний словник української мови. — Харків: Торсінг плюс, 2008. — 640 с.
- 58 Aksoy O. Atasözleri Sözlüğü / Aksoy O. - İstanbul: Энкэлар Kitap Evi, 1995. - 486 s.
- 59 Elçin Ş. Halk edebiyatına giriş. — Ankara: Sevinç Matbaası, —1986. —s.772
- 60 «Исламский энциклопедический словарь» А. Али-заде, Ансар, 2007 г.)
- 61 Ornekleriyle Türkçe Sözlük. —İstanbul: Milli eğitim basımevi, 2000. —564s.

ДОДАТОК А.

Турецько-український словник фразеологізмів із компонентом Аллах

1. Allah acısın! – (досл. Нехай пожаліє Аллах) – «Хай допоможе Аллах!».
2. Allah aşkına– Заради Аллаха.
3. Allah bana, ben de sana. – Аллах мені, я – тобі.
4. Allah'a bir can borcu var – Аллаху зобов'язані життям.
5. Allah'a dua et ama, kızıya doğru kürek çekmeyi de ihmal etme – На Бога надійся, а сам не зівай (дослівний переклад : «Молись Аллаху, але не забувай гребти до берега».)
6. Allah'a kırık kalbini ver ki onu tamamlasın; kadına kalbinin tamamını ver ki onu parçalasın – Дай Аллаху розбите серце, і він його збере, дай жінці ціле серце, і вона його розіб'є.
7. Allah'a vereceği canından başka hiç kimseye bir borcu yok – Він не має жодного боргу, крім Аллаху.
8. Allah balmumu yakana balmumu, yağtumu yakana yağtumu verir – Хто багато віддає, тому Аллах багато дає.
9. Allah bilir, kul da sezer – Аллах знає, але його раб теж здогадується.
10. Allah bilir ama kul da sezer bir işin nasıl bir sonuç vereceğini ancak Tanrı bilir ama insan da kafasını kullanarak aşağı yukarı bir tahminde bulunabilir – Аллах знає, як будуть працювати, але людина може також зробити прогноз, використовуючи свою голову.
11. Allah bilir işini – Аллах своє діло знає.
12. Allah bir dediğinden gayrı sözüne inanılmaz – Крім слів «Аллах єдиний» іншим його словам вірити не можна (про брехуна).
13. Allah bir kapıyı kaparsa bin kapıyı açar – Якщо Аллах закриє одні двері, то відкриє тисячі інших.– «Аллах завжди дбає».

13. Allah bir yastıkta kocatsın! – досл. Нехай Аллах зістарить на одній подушці.
14. Allah boy vermiş, karır koyvermiş – Аллах дав зріст, взяв и поклав (говориться про людей високого зросту).
15. Allah çam isteyene çam, mum isteyene mum verir – Аллах дає сосну тому, хто просить сосну і дає свічку тому, хто просить свічку.
16. Allah dağına göre kar verir – Яка гора, стільки й снігу на неї Аллах шле.
17. Allah dar zamanlarında kulunun imdadına yetişir. – У тяжкі часи Аллах приходить на допомогу своєму слугі.
18. Allah demek – Не знати, що й сказати.
19. Allah derim – Не знаю, що і сказати.
20. Allah deveye kanat verseydi dami tasi dağıtirdi – Якби Аллах дав верблюду крила, то він розніс би всі будівлі.
21. Allah doğrunun yardımcısıdır. – Аллах – помічник істини.
22. Allah dokuzda verdiği sekizde olmaz – Чому бути, того не минути.
23. Allah eksiketmesin! – досл. Дай йому щастя.
24. Allah eksikliğini göstermesin – Слава Аллаху за те, що є./ Дякуємо Богу за те, що є.
25. Allah erik vermiş, dişi olmayan ağıza – Аллах дав сливу для рота без зубів.
26. Allah eti dişsizlere verir – Аллах дає м'ясо беззубим.
27. Allah fakarayı sevindirmek isterse önce eşeğini yitirtir, sonra buldurur – Якщо Аллах захоче догодити, він спочатку втратить віслюка, а потім змусить його знайти.
28. Allah güle güle verdirsin, ağlaya ağlaya istetmesin – Нехай Аллах зробить так, щоб ми давали з посмішкою, і не просили зі сльозами.
29. Allah gümüş karıyı kaparsa altın karıyı açar – Якщо Аллах закриє двері із срібла, то відкриє двері із золота.
30. Allah hakkı için: Doğruyu söylemesi istenen kimseye verilen söz. – Це справа Аллаха: Обіцяйте правду.
31. Allah hayırlı pazar versin! досл. – Нехай Аллах дасть гарні торги.

32. Allah ilmi dileyene, mali diledigine verir – Аллах дає науку тому, хто просить, а багатство – тому, хто сам захоче.
33. Allah korusun! – Нехай Господь(Аллах) оберігає!
34. Allah'ın bildiği kuldan saklanamaz – Те, що знає Аллах, не сховається від його раба, тобто що вже там приховувати.
35. Allah'ın evi(досл. Дім Аллаха) –1) серце; 2) Кааба; 3) мечеть)
36. Allah'ını seven tutmasın! – Тільки п'ятки заблищали!
37. Allahın günü – Кожен божий день.
38. Allah'ın hikmeti – Шляхи Аллаха незбагненні.
39. Allah'ın ondurmadığını – Навіть Аллах не витерпів з ним.
40. Allah'ın ondurmadığını peygamber sopa ile kovar Allah bir kişiyi mutsuz yaratmışsa hiç kimse onun kaderini değiştiremez – Якщо Аллах створив людину нещасною, ніхто не може змінити його долю.
41. Allah insane iki kulak big ağız vermiş – Аллах дав людині два вуха і один рот (Менше говори та більше слухай).
42. Allah'ın işine bak – «поглянь, що діється»; досл. «подивись на роботу Аллаха».
43. Allah insanı şaşırtmasın!» – Нехай Аллах не дасть людині загубити дорогу – побажання щасливої дороги.
44. Allah insanın aklını alacağını sanını alsın - Нехай краще Аллах позбавить людину життя, ніж розуму.
45. Allah'ın verdiği canı, sadece Allah alır! – Аллах забирає душу, і тільки Аллах.
46. Allahım sen bana sabır ver – Боже, дай мені терпіння!
47. Allah kahretsin – Нехай Аллах покарає!
48. Allah kara ka şlı kara gözlü nişanlı versin! – досл. Нехай Аллах дасть тобі чорнобривого нареченого.
49. Allah kardeşi kardeş yaratmış, kesesini ayrı yaratmış – Аллах створив братів братами, але гаманці їм дав окремі. Дружба дружбою, а гроші –порізно.
50. Allah kulundan geçmez. – Аллах не пройде мимо раба свого.

51. Allah kulunu kismeti ile yaratır – Аллах створює свого раба за своїм станом.
52. Allah kulunun gölüregegi kadar verir – Аллах каже: « Я даю смертному стільки, стільки той понесе».
53. Allah ne verdiyse – досл. Все, що дав Аллах - Чим багаті, тим і раді.
54. Allah rahatlık versin! – досл. Нехай Аллах дасть спокій. – побажання спокійної ночі.
55. Allah rahmet versin! – досл. Нехай Аллах дасть милість.
56. Allah rızası gösterilmeyen hiçbir şeyde hayır yoktur – Немає добра в тому, що робиться без згоди Аллаха.
57. Allah sağlık versin – Дай Боже здоров'я!
58. Allah şahidim olsun – Аллах, будь моїм свідком; Аллах свідок, клянусь.
59. Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin – Аллах не потребує правої руки на лівій руці ; не потребує поради там, де не треба.
60. Allah seni dünya boş kalmasın diye yaratmış – Аллах створив тебе, щоб світ не був порожнім.
61. Allah şifasını versin! досл. – Нехай Аллах дасть зцілення – «Дай Боже здоров'я вам
62. Allah son gürlüğü versin – Нехай Аллах дасть вам остаточний звук; наказ; початок.
63. Allah'tan korkmayandan korkmalı – Треба боятися того, хто не боїться Аллаха.
64. Allah'tan umut kesilmez. – Надії на Аллаха немає.
65. Allahü alem! - Аллаху це відомо краще вас!
66. Allah uçatmayan kuşa alçacak dal verir – Аллах дає пташку, яка не може літати.
67. Allah yardım ederse kuluna, her iş girer yoluna – Аллах допомагає тим, хто допомагає собі.
68. Allah yolunu açık etsin! – досл. Нехай Аллах тримає шлях відкритим – побажання щасливої дороги.
69. Allah var. Gam yok. – Аллах є. Суму немає.

70. Allah verince kimin oğlu, kimin kızı demez – Коли Аллах дає, не важливо це син чи донька.
71. Allah verirse el getirir, sel getirir, yel getirir – Якщо Аллах дає, то він дасть і руку, і повінь, і вітри.
72. Almadan vermek Allaha'a yaraşır – Давати нічого не отримуючи взамін личить тільки Аллаху.
73. Altı olur, yedi olur, hep Allah dediği olur – Чи шість, чи сім, все буде як сказав Аллах.
74. Aman Allah! – Помилуй, Боже!
75. Atasını tanımayan, Allah'ını tanımaz – Хто не визнає батька, той не визнає Аллаха.
76. Berber berbere benzer ama, başın Allah'a emanet – Перукар - це цирульник, але голову довіряє Аллаху.
77. Bir ben bir de Allah bilir! – (Як мені важко) знаємо тільки я і Аллах.
78. Bir yerine bin versin Allah – (досл. Замість одного Аллах нехай дасть тисячу) – «Нехай Аллах віддасть йому сторицею!»
79. Boş duranı Allah da sevmez kulu da – Аллах також не любить лінивих.
80. Davacın kadın olursa yardımcın Allah olsun – Якщо позивач є жінкою, допоможіть Аллаху
81. Davacın kadı ise yardımcın Allah olsun – Якщо твоїм позивачем є кадій, то проси допомоги у Аллаха.
82. Deveyi sağlam bağla sonra Allaha emanet et – досл. Закріпіть верблюда, тоді довірьте Аллаху - Береженого Бог береже.
83. Düşmez kalkmaz bir Allah – Справжнє життя є з Аллахом.
84. Elmayı havaya at, düşünceye kadar Allah kerim – Кидайте яблуко в повітря, поки Аллах не подумає.
85. Eşeğini sağlam bağla, sonra Allah'a ısmarla – Спочатку забезпечте свого віслюка, а потім наказуйте Аллаху.
86. Evlenenle ev alana Allah yardım eder – Нехай Аллах допомагає будинку і сім'ї.

87. Evvel deveni bağla sonra Allaha ısmarla – Спочатку прив'яжи верблюда, а потім довір'яй його Аллаху (на Бога надійся, а сам не зивай).
88. İlk karını sana Allah, İkinci karını insanlar, üçüncüsünü ise şeytan gönderir – Першу дружину тобі посилає Аллах, другу – люди, а третю сам чорт.
89. İşi Allah'a kalmak – (досл. Залишити роботу Аллаху) – «Бути в безвихідній ситуації; виконати те, що непідвладне іншим»;
90. Garibin yardımcısı Allah'dır – Він є помічником Аллаха.
91. Garip kişilerin yardımına gönlündeki inancın büyüklüğü oranında ancak Allah yardım eder – Тільки Аллах може допомогти за допомогою чужих людей збільшити віру в їх серцях.
92. Garip kuşun yuvasını Allah uyarar – Аллах робить гніздо для чужої птиці.
93. Güzeli güzel diye sevmeli, çirkinini Allah için sevmeli – Вродливу треба любити за красу, а потворну – заради Аллаха.
94. Her şey Allah'tan! – Усе від Аллаха (все, що не робиться – робиться на найкраще!)
95. Köreğin duası kabul olsaydı, gökten kemik yağardı – Якби молитви собаки були почуті і прийняті Аллахом, то з неба сипалися б кістки.
96. Kör Allah'a nasıl bakarsa, Allah da köre öyle bakar – Як сліпий дивиться на Аллаха, так і Аллах дивиться на(
97. Kör kuşun yuvasını Allah uyarar – Сліпий пташці Аллах в'є гніздо.
98. Körün istediği bir göz, Allah verdi iki göz – Сліпий хотів одне око, Аллах дав йому два.
99. Kulun dediği olmaz, Allah'ın dediği olur – Трапляється не те, що говорять раби, а те що скаже Аллах.
100. Kusursuz bir Allah – Лише у Аллаха немає недоліків.
101. Oh Allaha şükür! – Ох, слава Богу!
102. Sayısını Allah bilir – (досл. Кількість знає тільки Аллах) – «дуже багато».
103. Siftah senden bereketi Allah'tan – Від тебе почин, від Аллаха благодать (я сподіваюсь, ти принесеш мені успіх = звертання до покупця).

104. Ölüm Allah'ın emri, bu işi uyaracağım – досл. Хоч смерть від Аллаха, але я зроблю цю роботу - Я помру, але зроблю це.
105. Çirkinliğin Allah'tan yüz uykamaman neden? – Ти негарний від Аллаха , та ще й же не вмиваєшся?
106. Yalnızlık Allah'a mahsustur – Самотність личить тільки Аллаху.
107. Yanılmayan bir Allah – Тільки Аллах не помиляється.